SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

Soutěž polské tiskové fotografie „GRAND PRESS PHOTO“

TEORETICKÁ BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jarosław Respondek

Opava 2019

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

TEORETICKÁ BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jarosław Respondek

Soutěž polské tiskové fotografie „GRAND PRESS PHOTO“

Contemporary Press Photography Contest „Grand Press Photo”

Obor: Tvůrčí fotografie

Vedoucí bakalářské práce: doc. Mgr. Jirí Siostrzonek Ph.D.

Oponent: MgA. Ing. Peter Korček

Opava 2019

ABSTRAKT:

V této bakalářské práci se snažím přiblížit historii a ukázat oceněné práce největší soutěže polské tiskové fotografie „Grand Press Photo“. Na základě této soutěže představuji stav široce chápané reportérské fotografie v prostředí polských fotografů. Snažím se popsat a zhodnotit fotografie roku a komentovat ceny udělené ve čtyřech kategoriích: „Události“, „Lidé“, „Každodenní život“ a „Sport“. V perspektivě posledních patnácti let si všímám, jak se soutěž vyvíjela a rozvíjela, ale neopojímím ani krizi printových médií. Stále více fotografů musí pracovat samostatně a soutěže jako tato jsou příležitostí k prezentaci jejich práce.

KLÍČOVÁ SLOVA:

grand press photo, dokumentární fotografie, fotografie v Polsku, Press, fotografická soutěž, fotografie roku, události, fotografie každodenního života, sportovní fotografie

ABSTRACT:

In this bachelor's thesis I would like to present the history and the awarded works in the biggest Polish press photography contest "Grand Press Photo". On it‘s basis I present the condition of widely understood reporter photography among Polish photographers. I try to describe and evaluate „Pictures of the year“ and comment on the awards granted in four categories: "Events", "People", "Daily Life", "Sport". I have noticed how the competition has evolved and developed over the past fifteen years, but I have also noticed a crisis in the press. More and more photographers have to work on their own and such competitions are an opportunity to showcase their works.

KEYWORDS:

grand press photo, documentary photography, photography in Poland, Press, photography competition, picture of the year, events, daily life photography, sport photography

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Akademický rok: **2018/2019**

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**Jarosław RESPONDEK**
Osobní číslo:	**F150190**
Studijní program:	**B8204 Filmové, televizní a fotografické umění a nová média**
Studijní obory:	**Tvůrčí fotografie**
	Tvůrčí fotografie
Název tématu:	**Soutěž polské tiskové fotografie "GRAND PRESS PHOTO"**
Téma anglicky:	**Contemporary Press Photography Contest "GRAND PRESS PHOTO"**
Zadávající ústav:	**Institut tvůrčí fotografie**

Zásady pro vypracování:

Na počátku nového tisíciletí v Polsku jsme mohli pozorovat výrazný nárůst zájmu o novinářskou fotografii, což je vidět ve vzniku mnoha soutěží a výstav reportérské fotografie. Grand Press Photo je největší soutěží profesionálních fotožurnalistů v Polsku, která obstála ve zkoušce času. Organizuje ji měsíčník "Press" a účast na ní mají fotoreportéři, kteří pracují v redakcích, internetových novinách a fotografických agenturách nebo novináři na volné noze. Porota se skládá z renomovaných fotografů, editorů fotografií a porotě předsedá světový expert - každý rok se jedná o jiného vítěze World Press Photo. Francesco Zizola, Spencer Platt, Finbarr O'Reilly, Lucian Perkins, Paul Hansen, Christopher Morris, Kadir van Lohuizen.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

GLUZA, Renata (ed.): 10 lat Grand Press Photo, Poznań: Press, 2014
GLUZA, Renata, MAZUR, Anna (ed.): Grand Press Photo 2008, Poznań: Press, 2008
MAZUR, Adam: Kocham fotografię, Warszawa: 40 000 malarzy, 2012
MAZUR, Adam: Decydujšcy moment, Kraków: Wydawnictwo Karakter, 2012
SONTAG, Susan: O fotografii, Kraków: Wydawnictwo Karakter, 2009

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Mgr. Jiří SIOSTRZONEK, Ph.D.**
Institut tvůrčí fotografie

Datum zadání bakalářské práce: **1. června 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **28. června 2019**

prof. PhDr. Vladimír BIRGUS
vedoucí ústavu

V Opavě 2. června 2019

PODĚKOVÁNÍ:

Rád bych poděkoval Prof. PhDr. Vladimírovi Birgusovi a vedoucímu mé práce doc. Mgr. Jiřímu Siostrzonkovi Ph.D. za pomoc a andělskou trpělivost. Poděkování patří také všem ostatním pedagogům Institutu tvůrčí fotografie, přátelům a známým, které jsem tam potkal. Děkuji také Renatě Gluzie a měsíčníku „Press“ za poskytnuté materiály. Byl to velmi inspirativní čas.

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně za použití literatury a pramenů uvedených v seznamu použité literatury.

Souhlasím, aby tato práce byla zveřejněna v Univerzitni knihovně Slezske univerzity v Opavě, v knihovně Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a na webovych stránkách Institutu tvůrčí fotografie.

Jarosław Respondek

V Gdaňsku dne 28. června 2019

© 2019 Jarosław Respondek, Institut tvůrčí fotografie FPF Slezské univerzity v Opavě

Soutěž polské tiskové fotografie „GRAND PRESS PHOTO“

OBSAH

1. ÚVOD 9

2. FOTOGRAFIE ROKU 11

3. UDÁLOSTI 26

3.1 Jednotlivé fotografie 26

3.2 Fotoreportáž 33

4. KAŽDODENNÍ ŽIVOT 38

4.1 Jednotlivé fotografie 38

4.2 Fotoreportáž 42

5. LIDÉ 47

5.1 Jednotlivé fotografie 47

5.2 Fotoreportáž 53

6. SPORT 60

6.1 Jednotlivé fotografie 60

6.2 Fotoreportáž 65

7. ZÁVĚR 69

8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY 70

9. JMENNÝ REJSTŘÍK 72

1. ÚVOD

Grand Press Photo je největší soutěž printové fotografie v Polsku. Organizuje ji již patnáct let měsíčník „PRESS“ pro všechny fotoreportéry, kteří pracují v printových a online redakcích, fotografických agenturách, ale také pro freelancery. Je to jediná taková soutěž, která na trhu zůstala i přes těžké časy, které prožívají fotografové v tisku. Jeden účastník může do soutěže přihlásit pět samostatných fotografií a tři fotoreportáže, organizátoři však každoročně přijímají tisíce prací od několika stovek fotoreportérů. Přijetí fotografií do finále je spojeno se značnou publicitou. Finálové fotografie jsou prezentovány na výstavách následně po soutěži, které během roku probíhají po celém Polsku. Kromě toho z nich vzniká příležitostné album, které je fyzickým, stálým nosičem a záznamem toho, co polští fotoreportéři spatřili v daném roce. Fotografie posuzuje porota složená z uznávaných fotografů, univerzitních přednášejících, kritiků fotografie a profesionálních foto editorů. Předsedou poroty je každý rok jiný vítěz světové soutěže World Press Photo a mezi dosavadními předsedy můžeme zmínit fotografy jako jsou Francesco Zizola, Claus Bjorn Larsen, Jean-Marc Bouju, Eric Grigorian oraz Spencer Platt, Finbarr O’Reilly, Lucian Perkins, Jodi Bieber, Samuel Aranda, Paul Hansen, Christopher Morris a Kadir van Lohuizen.[1]

fot. "Press" / materiály pořadatele

Od začátku soutěže jsou hlavními kategoriemi soutěže: Události, Lidé, Každodenní život, Sport, na něž se zaměříme, protože jsou klíčové v kontextu tiskové fotografie. Ceny

1 https://grandpressphoto.pl/, Renata Gluza, 2019

jsou udělovány také v kategorii Životní prostředí (dříve označované jako poněkud úžeji jako Příroda) a nověji v kategoriích: Kultura a zábava (2017), Portrét (dříve Portrét z focení, 2013). Vývoj trhu vedl k tomu, že od roku 2015 se udělují další ceny v kategoriích: Dokumentární projekt a Photo Book. „Press“ dbá na to, aby každý účastník přihlašoval tematicky jedinečné fotografie. Členové poroty mají obrovské znalosti o historii polské tiskové fotografie a úrovni fotografie na světě, takže není snadné uspět s velmi obecnými událostmi nebo jevy. Je snazší prorazit velmi dobrými fotografiemi s originálním tématem, než skvělými fotografiemi s tematikou již známou a opakovaně fotografovanou. Je třeba vědět i to, že dobrý popis je důležitým doplňkem fotografie, mnoho fotografií získává vhodným popisem dodatečnou hodnotu. Soutěž jako každá jí podobná má samozřejmě pravidla, která nelze porušit. Nejdůležitějším bodem v případě tiskové soutěže je autentičnost fotografií - porota diskvalifikuje fotografie, které jsou příliš silně zpracovány v grafických programech, nemluvě o úpravách obsahu fotografie, jako například mazání nebo kopírování prvků fotografie. Takové práce rozhodně neodpovídají étosu fotoreportéra. 15 let historie soutěže přináší autentický obraz Polska a světa 21. století očima polských fotožurnalistů.

2. FOTOGRAFIE ROKU

Hlavní cenu Grand Press Photo uděluje porota s rozhodujícím hlasem předsedy, kterým je každý rok jiný fotograf oceněný ve světovém World Press Photo. Fotografie roku má nejvyšší informativní, technickou a věcnou hodnotu. Důležitá je i originální vize, samozřejmě za zachování etických kánonů novinářské profese. Patnáct let - patnáct fotografií. Každá jiná, každá vypráví důležitý příběh z domova i ze zahraničí.

fot. Anna Bedyńska

První ročník vyhrála dojemná fotografie Anny Bedyńské z deníku „Gazeta Wyborcza“. Bedyńska je jediný autor, který získal hlavní cenu dvakrát. Předseda poroty Francesco Zizola (vítěz soutěže World Press Photo za rok 1997, mnohonásobný vítěz světových soutěží tiskové fotografie) si tuto fotografii vybral pro její téměř ikonografickou formu, kterou autorka spojuje s velmi silným poselstvím a výjimečnou citlivostí. Na fotografii šestiletá Patrycja s rakovinou ledvin utěšuje svou nevidomou maminku. Bedyńska na svém webu píše, že ve fotografii se zaměřuje na citlivá témata, okraj společenského života a současnou roli žen. Fotografie byla součástí materiálu „Obejmi mě“. Na sérii, ze které pochází výše uvedená fotografie, pracovala několik měsíců. Kromě fotografování hodně mluvila se svými postavami. „Brali mě jako zpovědníka,“ vysvětlovala. Sdílení obtížné zkušenosti s člověkem zvenčí přinášelo jejím hrdinům úlevu. Fotografka později řekla, že častá přítomnost v nemocnici vyžadovala pozdější „vyléčení“ emocí.

fot. Dorota Awiorko-Klimek

O rok později vítěz World Press Photo z roku 2000 - Claus Bjorn Larsen - ocenil zcela jinou fotografii. Navzdory vážnému tématu vyzařuje radost a svobodu. Na fotografii Doroty Awiorko-Klimek vidíme muže z pečovatelského domu v Dąbrowici během integrační akce. Navzdory vážným nemocem lze na obličejích mužů vidět nepopsatelnou radost. Ruce muže v gestu taneční, hravé zábavy. Částečnou kontrolu nad situací mají ruce postavy opouštějící záběr v levém horním rohu, pravděpodobně ošetřovatele. Obě fotografie ukazují každodenní život lidí, kteří žijí „vedle“ společnosti. Jsou to situace v našem každodenním životě spíše nepostřehnutelné, všímáme si jich pouze tehdy, když se začnou dotýkat nás samotných.

fot. Maciej Nabrdalik

V roce 2007 Grand Press Photo vyhrála fotografie Macieje Nabrdalika, který tehdy pracoval pro „Super Express“, a v současné době fotografa agentury Agentury VII, velmi důležité a respektované v dokumentární fotografii. Je to silně politická fotografie, těžko realizovatelná, fotografie rozhodujícího okamžiku. Jeden pohled, který říká tolik, více než tisíc slov. Maciek vyfotografoval bývalého předsedu vlády a poté kandidáta na varšavského primátora Kazimierze Marcinkiewicze krátce po oznámení výsledků voleb, které prohrál. Fotografie zvítězila i v kategorii událostí. Předseda poroty Jean-Marc Bouju (vítěz soutěže World Press Photo 2004) tvrdil, že i když neznáme totožnost osoby prezentované na vítězné fotografii, je okamžitě zřejmé, že to je „hrdina odcházející ze scény, který se chce schovat za padající oponou“.[2] Dokonale zkomponovaný snímek, tma a postava mizící ve tmě. Fotografii z roku 2017 si dobře zapamatujeme.

2 https://www.fotopolis.pl/inspiracje/galerie/5288-grand-press-photo-2007-wyniki, Łukasz Kacperczyk, 2007

fot. Tomasz Gudzowaty

Další rok přináší první sportovní fotografii, která získala hlavní cenu. Není divu, protože rok 2018 je rokem olympijských her v Pekingu. Na snímku vidíme pět chlapců ze soukromé akrobatické školy ve Wuqiao. Fotografie pořízená Tomaszem Gudzowatým (pro Yours Gallery) se dotýká i fotografie každodenní, ale protože známe autora, víme, že má vášeň pro sportovní fotografii pořízenou středními nebo velkoformátovými fotoaparáty. V tomto ročníku Grand Press Photo mimochodem Gudzowaty ovládl kategorii sportu (ocenění jak v jednotlivých fotografiích, tak fotoreportáži). Jeho fotografie vyžaduje obrovské množství peněz, času a lidí na pomoc, a díky rodinným tradicím a velmi dobré finanční situaci si to může dovolit. Musíme mu nechat skvělý cit pro kompozici, velmi dobře vybraná témata a schopnost používat světlo, ale mnoho lidí si tak originální témata a drahé výlety nemůže dovolit.

fot. Rafał Malko

Následující rok jsme se vrátili k národnímu tématu - stávce pracovníků loděnic. GPP 2009 vyhrála fotografie fotoreportéra novin "Gazeta Wyborcza" Rafała Malko. Jak poznamenal Spencer Platt (předseda poroty, vítěz World Press Photo 2007), pamatuje, že se porota zaměřila na snímek ukazující zaměstnance jedné z loděnic. Byl velmi doslovný, a zároveň v sobě měl tu jednoduchost kompozice, která zprostředkovala univerzální hodnoty doprovázející každou skvělou fotografii.[3] Ukazovala shromáždění organizované odbory v gdyňských loděnicích Stocznia Gdynia S.fA. likvidovaných z důvodu neziskovosti. Na shromáždění byla přečtena dohoda mezi pracovníky loděnic a vládou ohledně náhrad za propuštění. Ocelová "Samarytanka" viditelná v pozadí je první lodí postavenou v těchto loděnicích (rok 1931). Silně symbolická fotografie, jejíž silný, úzký rámec neumožňuje soustředit se na jednu tvář, ukazuje problém skupiny. Boj davu, boj lidu, boj dělníků, připomíná fotografie klasiků z 80. let minulého století.

3 GLUZA, Renata (ed.): 10 lat Grand Press Photo, Poznań: Press, 2014, str. 6

fot. Tomasz Tomaszewski

Co spojuje všech předchozích pět fotografií? Všechny jsou černobílé, klasické. Pětiletou nadvládu monochromatických obrazů přerušilo dílo Tomasze Tomaszewského - klasika polské fotoreportáže. Právě - je to dílo, nebo manipulace? Takové diskuse se rozpoutaly po oznámení výsledku. Tomaszewski velmi často v reportážích používá lampy, aby rovnoměrně osvítil celý záběr. Proto se ozvalo mnoho hlasů, které považují světlo na snímku za velmi nepřirozené. Autor byl obviněn ze spojování fotografií a mnoha zásahů ve Photoshopu. Kdo viděl "Černou skříňku" (režie Krzysztof Kowalczyk, Dawid Garncarek, Polsko, 2013), ten ví, jak Tomaszewski pracuje. Zaměření na dokonalou kompozici, dlouhé hodiny vyčkávání na správnou dobu, hluboké zpracování tématu. K tomu navíc dlouhé rozhovory s lidmi, silně psychologický a zároveň lidský přístup k ostatním. Tomaszewského nemůžete nemít rádi. Vítězná fotografie je součástí projektu, který Tomaszewski v roce 2009 realizoval v Horním Slezsku v rámci projektu „National Geographic Polska“. Chtěl ukázat tento region jako místo, kde jsou jak pracovní étos, tak rituály každodenního života stále živé, viditelné a především barevné. Aby se Slezsko nepojilo jen s uhlím a černobílými fotografiemi. Fotografie ukazuje děvčátka, které se obsypávají květinami po průvodu Božího těla v Lipinách. V pozadí oltář, zbytky průvodu, slezský dům. Finnbarr O'Reilly (předseda poroty, laureát WPP 2006, válečný fotograf) neměl s výběrem vítězné fotografie problém.

fot. Jacek Waszkiewicz

Ceny Grand Press Photo se udělují za fotografie pořízené od dubna do března - neobvykle, ne jako typické tiskové soutěže po celém světě. V dubnu 2010, tedy už po uzavření přihlášek do šestého ročníku soutěže, kterou vyhrál Tomaszewski, došlo k celosvětově velmi závažnému incidentu. V katastrofě u Smolenska zahynulo 96 lidí, včetně hlavy státu, prezidenta Lecha Kaczyńského, spolu s manželkou a dalšími důležitými osobnostmi. Bylo jasné, že v příštím ročníku soutěže tato událost zanechá velkou stopu. Nemohlo tomu být jinak. Vítězná fotografie představuje „obránce kříže“ vyfotografované v prostředí fotografůx málo známým Jackem Waszkiewiczem (tehdy Agencja Reporter). Tito obránci se modlili ve dne v noci před prezidentským palácem a nedovolili, aby byl kříž, který postavili 15. dubna 2010 skauti, přesunut na jiné místo - vyzývali k vybudování pomníku obětem katastrofy. Fotografie ukazuje, čím Polsko žilo - rozdělení ve společnosti, boj. V popředí charakteristická natažená pěst, stráže potýkající se s lidmi, kříž a prezidentský palác. Lucian Perkins (předseda poroty, vítěz ceny World Press Photo v roce 1996) se domnívá, že tento snímek ukazuje mnohá napětí, která stále existují ve společnosti. Perkins také vysvětlil, že porota měla vážné problémy s přijetím konečného rozhodnutí. Poslední boj proběhl mezi čtyřmi fotografiemi. "Neustále jsme měnili názor. Pořád se mi zdá, že každá z nich mohla vyhrát", zdůraznil.[4] Fotografie zůstaly v paměti

4 https://polskatimes.pl/grand-press-photo-nagroda-glowna-za-zdjecie-pokazujace-bitwe-o-krzyz-galeria/ar/402722, redakce, 2011

a v katalozích, sám autor docela rychle přešel k větší agentuře Forum a poté po 1-2 sezónách zmizel z tiskového trhu... a zabývá se svatební a obchodní fotografii, což dosti hmatatelně ukazuje zhoršující se stav tiskového trhu v Polsku. Na jedné straně je to fotograf, který získal cenu a nemá kde vydělávat a ukazovat své fotografie. Na straně druhé je to fotograf, který nemá misi, ale jde za snadným výdělkem, pohodlím a penězi. V rozsahu soutěže se většina výherců hlavní ceny objevovala i v jiných ročnících a získávala další ocenění.

fot. Maksymilian Rigamonti

Zůstaneme u trendu barevných fotografií a přejdeme do roku 2012, kdy Jodi Bieber (vítěz World Press Photo 2011, předsedkyně poroty) vybrala fotografii Maksymiliana Rigamontiho pracujícího pro „Newsweek Polska“. Jiná perspektiva než dříve, trochu překvapivá, ale dodávající prezentované fotografii charakter, usnadňující její čtení - na scénu se díváme shora. Tuto fotografii pořídil Rigamonti na Ukrajině, na hřbitově v Bykovni, kde probíhaly exhumační práce. Byly tam objeveny hroby polských důstojníků. Podle silně historického popisu autora: Poláci tam spočívající jsou oběťmi vraždy vykonané na základě rozhodnutí nejvyšších úřadů SSSR z 5. března 1940 - téhož, které mělo za následek smrt celkem přibližně 22 000 Poláků, mezi jiným v Katyni a Charkově. V Bykovni bylo pohřbeno asi 3,5 tisíce polských obětí masakru v Katyni. Hledání pozůstatků začalo v roce 2001, exhumace začaly v květnu 2011. Mají být poslední fází prací před

výstavbou nekropole polských obětí masakru v Katyni.[5] Rigamonti zdůrazňoval, že to je jediný případ, který se mu podařilo vyfotografovat, když se v pozůstatcích objevených během exhumace začal rýsovat tvar lidského těla, ostatně velmi symbolicky.

fot. Michał Legierski

Motiv kříže se objevuje i v dalším ročníku. Předseda poroty Samuel Aranda (vítěz World Press Photo 2012) rozhodujícím hlasem zvolil fotografii Michała Legierského. Fotografovi fotoagentury „Edytor.net" zazvonil uprostřed noci z 13. na 14. ledna telefon a on jel fotografovat požár. Ukázalo se, že v Orzeszi-Jaśkowicích hoří kostel, který hasí asi 30 sekcí hasičů. Interiér kostela zachraňovali místní obyvatelé, kteří z něj vynášeli všechno cenné a co se dalo zachránit. Byly rozebrány i varhany! Střecha zcela shořela. Legierski dokonale vycítil okamžik a zaujal správnou vzdálenost, ne příliš blízko, což mu umožnilo ukázat celý rozsah destrukce a v popředí vyfotografoval muže nesoucího kříž. Opět vyhrává symbolická fotografie, ne upovídaná, velmi dobře zkomponovaná. Nevadí tu velký hluk, rozruch, ostatně velmi podobný charakter, pokud jde o tón a klima, měla fotografie Warrena Richardsona, který o tři roky později získal cenu World Press Photo za fotografii uprchlíků, kteří v noci předávají dítě přes ostnatou bránu. Zde vidíme, že obsah je nejdůležitější, a výběr prostředků musí ladit i s obsahem, ale zde Legierski využil ten pravý okamžik dokonale. Vyhrál také první cenu v kategorii událostí.

5 GLUZA, Renata (ed.): 10 lat Grand Press Photo, Poznań: Press, 2014, str. 24

fot. Jakub Szymczuk

Desátý ročník Grand Press Photo v roce 2014 přinesl opět mnoho fotografií z východu. Kvůli blízkosti a významu událostí mnoho polských fotoreportérů odjelo na Ukrajinu dokumentovat události na Majdanu. Fotografie Jakuba Szymczuka ukazuje dramatickou scénu, která se odehrála v tzv. „černý čtvrtek" (20. února 2014). Toho dne došlo k největším bojům mezi protivládními demonstranty a ukrajinskými bezpečnostními silami. Protesty, které trvaly od listopadu loňského roku, dostaly nejkrvavější ráz: armáda a policie stříleli do demonstrantů z mnoha stran, a jen toho dne zahynulo asi 70 lidí. Na dramatické fotografii vidíme muže, který nedlouho předtím běžel neozbrojen do čela barikády, aby hodil pneumatiku. V jednu chvíli mu střela prostřelila helmu a hlavu skrz a on padl na ulici. Zezadu palba, provizorní základny a opevnění. V popředí zoufalý unavený muž, který hází rukavice. Tento obrázek byl vybrán další porotou (složenou ze všech dosavadních předsedů) jako fotografie desetiletí Grand Press Photo. Paul Hansen (předseda poroty 2014 a vítěz World Press Photo 2013) tehdy povzbuzujícím způsobem shrnul polskou tiskovou fotografii a soutěž GPP: „Dnešní nejlepší polští fotoreportéři, to je skupina skvělých profesionálů, pro které je fotoaparát pouze nástrojem pro vyprávění příběhů. Díky fotografiím, které se díky našim hlasům zúčastnily finále, jsem pocítil hrdost. Hrdost na to, že jsem fotoreportér. Hrdost, že jsem součástí této komunity. Každý z nás je jiný jako člověk i jako umělec, i když se naše práce každodenně potýká s mnoha problémy. Když jsem si prohlížel vítězné fotografie soutěže, byl jsem si jistý, že všechny potíže

dokážeme překonat. Při pohledu na profesionalitu těchto děl jsem o tom přesvědčen. Bez ohledu na technologii je věcná zpráva vždy důležitější než to, co je povrchní. Polští fotoreportéři se mohou hrdě podívat do zrcadla".[6]

fot. Maciej Moskwa

O rok později bylo polské fotoreportérské prostředí oceněno porotou pod vedením Christophera Morrise, člena Agentury VII, opakovaně oceňovaného na World Press Photo, univerzálního umělce fotografujícího jak konflikty a války, tak v Bílém domě (publikace „My America"), nebo nedávno se realizujícího jako fotograf módy. Cenu Grand Press Photo zaslouženě získala fotografie Macieje Moskwy („Testigo Documentary"). Výmluvné fotografie dvanáctiletého Hasuna byly pořízeny v noci přes mříže. Světlo a stín se okamžitě nasměrovaly na pronikavý pohled syrského chlapce. V důsledku útoku islámského státu na kurdské město Kobane v severní Sýrii tisíce Kurdů odešly do Turecka, kde nemají status uprchlíka. Tam žijí v provizorních osadách, kam musí být voda přiváděna zvenčí. O škole nebo kuchyni se chlapci může jen zdát. Útěkem ze Sýrie celá rodina ztratila jakýkoli společenský status. Samotný autor je úzce spojen s posláním ukazovat uprchlíky v teplém světle, jako lidi, jimž bestiální islámský stát vzal všechno a srovnal se zemí jejich dosavadní majetek.

6 GLUZA, Renata (ed.): 10 lat Grand Press Photo, Poznań: Press, 2014, str. 7

fot. Dawid Zieliński

Vítěz dvanáctého ročníku nás zavede na západ do Řecka. Dawid Zieliński („Kontakt“) vytvořil mnohostranný obraz - dav lidí, uprchlíků, loď v přístavu, výrazná tvář muže za sklem v popředí. Scéna z přístavu Pireus. V roce 2015 téměř 80 % migrantů ze Sýrie, Iráku a Afghánistánu přišlo do Evropy přes úžiny Egejského moře z tureckého pobřeží právě na řecké ostrovy. Mnohostrannost ocenil Kadir van Lohuizen - předseda poroty Grand Press Photo 2016, fotograf agentury NOOR, člen nadace World Press Photo. Sám se roky věnoval tématům migrace (včetně knihy „Via PanAm“), ví, jak je těžké vytvořit fotografii zachycující migrační problémy, nejistotu ohledně toho, co přinese osud. Ale je až tak dobrá, aby byla fotografií roku? Joanna Kinowska to komentovala následovně: „Výběr mě udivuje: obrazy a předobrazy se samy tlačí pod víčka. Znám to, viděla jsem to stokrát. Naposledy u Pellegrina? Nebo to bylo v Eastreet? Anebo možná prostě někde mezi pouličními fotkami? Přitahuje to zrak, ale stačí to?“.[7] Fotografie rozhodně nefunguje tak silně jako ta Moskvova z předchozího roku, ale přesto vyniká mezi ostatními, oceněnými v tomto ročníku soutěže.

7 https://www.fotopolis.pl/opinie/analizy/26682-grand-press-photo-2016-rozczarowanie, Joanna Kinowska, 2016

fot. Anna Bedyńska

Rok 2017 je návratem Anny Bedyńské. která jako jediná vyhrála Grand Press Photo dvakrát. Opět fotografie společenské povahy, autorka ji pořídila v Moskvě. Dojemný příběh: „Vasilij měl 19 let, když byl odsouzen k 15 letům v nápravném zařízením s přísným režimem, i když byl nevinný. Nepřiznal se ke zločinu, kterého se nedopustil. Pokud by se přiznal, nedostal by 15, ale šest let - a byl by propuštěn po čtyřech letech předčasně. Vyšel ale na svobodu po třinácti letech, mimo jiné díky matce, která se zapojila do boje s ruským soudním systémem a ani na chvíli nezapochybovala. Obětovala svůj život, aby mimo jiné před soudním dvorem ve Štrasburku prokázala, že její syn je nevinný. Dnes je Vasilij studentem třetího roku práv.“[8] Příběh nám připomíná pietu, kde matka bojuje až do konce a stará se o syna. V očích matky vidíme únavu, ale i rozhodnost, důslednost. Syn, poněkud oddělený svými životními zkušenostmi, ostýchavě vyhlíží za oknem lepší budoucnost. Nad tím vším motiv absolutní moci a soudnictví, různé interpretace zákonů a nařízení na jiných místech na Zemi, která jsou nemilosrdná vůči prostému člověku. Jeden z kompozičně jednodušších obrazů, ale v historii Grand Press Photo nejsilnějších svým poselstvím. Zajímavé je, že předsedou poroty byl opět... Francesco Zizola, který rozhodl i o vítězství Bedyńské v roce 2005. Mezi členy poroty byl i Jiří Siostrzonek - přednášející Institutu tvůrčí fotografie v Opavě.

8 https://grandpressphoto.pl/laureaci-grand-press-photo-2017/, Anna Bedyńska, 2016

fot. Adam Lach

Protesty, pochody, shromáždění - demokratický systém umožňuje ukázat své pocity, přesvědčení více lidem a tyto formy skupinového sjednocení lidí jsou v Polsku v poslední době velmi populární. Poslední dva roky Grand Press Photo byly také takové. Čtrnáctý ročník vyhrály fotografie Adama Lacha (člena spoluzakladatele Napo Images, absolventa Institutu tvůrčí fotografie v Opavě) zobrazující účastníky protestů proti reformám polského soudnictví. Porota si všimla změn v přístupu lidí ke každodennímu životu v sociální, politické nebo kulturní oblasti, a proto Stefano De Luigi (Agentura VII) ocenil mimořádnou pravdu této fotografie, která nic nepředstírá. Lidé vyjadřují svůj názor a bojují za svou věc. Adam Lach snímek zachytil před prezidentským palácem, portrét dívky, která držela státní vlajku. Vznáší se přitom a pozvedá nad dav. Silný odkaz na historii - Eugèna Delacroix a jeho obraz „Svoboda vede lid na barikády“.[9] Vyhrává tedy fotografie, která se okamžitě pojí s nějakým klišé, obrazem, která je zapamatovatelná. Dokonalá, bezvadná kompozice, každá hlava je tam, kde je potřeba, jako by autor postavil lidi, rozestavěl je jako ve studiu. Světlo dokonale doplňuje scénu. Je zajímavé je, že lampy řídila Adamova manželka - Dyba Lach. Fotografie brzy získala další cenu nezávislou na GPP - za ikonu třicetiletého období v soutěži pořádané Press Clubem Polsko a Domem setkání s historií. Porota v čele s Brunem Barbeyem (Magnum) ocenila fotografii absolventa ITF a organizátoři soutěže zdůraznili: „Máme fotografii, která symbolizuje náš polský národní, revoluční, nepokorný

9 https://przekroj.pl/kultura/zdjecie-ktore-bylo-naglowkiem-joanna-kinowska, Joanna Kinowska, 2018

charakter, náš odpor, nesouhlas s křivdou a snahu změnit svět k lepšímu. Je to symbol tří desetiletí změn v naší zemi.“

fot. Sławomir Kamiński

V roce 2019 patnácté (a zatím poslední) ocenění za fotografii roku v Grand Press Photo získal Sławomir Kamiński. Dlouholetý zaměstnanec novin Gazeta Wyborcza zaslouženě vyhrál dramatickou fotografií z protestů v Sejmu - po několik desítek dní rodiče a opatrovníci osob se zdravotním postižením požadovali práva pro své svěřence. V jednu chvíli začaly protestující vyvádět stráže. Kamiński dokonale zachytil rozhodující okamžik, grimasu na tváři vyváděné, dynamická kompozice a zajímavý úhel pohledu vytvořily velmi dobrou, originální fotografii. Espen Rasmussen (předseda poroty) o oceněné fotografii nepochyboval. Zajímavé je, že bojující stranou jsou opět ženy, na fotografii vidíme konkrétně Iwonu Hartwich, matku zdravotně postiženého Jakuba ve střetu se strážcem Sejmu, který se snaží „z bezpečnostních důvodů“ zabránit vyvěšení banneru lidmi okupujícími chodbu Sejmu. Fotografie se hluboko zapsala do myslí diváků. Tyto situace se skutečně dějí.

Při pohledu na patnáctiletou historii a všechny vítězné fotografie v Grand Press Photo vidíme, že tyto fotografie mají především mluvit, dokonce křičet. V tomto typu soutěže jde o poselství a zachycení ideálního okamžiku. Snímky mají povzbuzovat k poznání kontextu, ve kterém byly pořízeny, nikoli naopak. Velmi často už samotná fotografie vypráví příběh, ale i zanechává tajemství. Slova mají být pouze doplňkem.

3. UDÁLOSTI

3.1 Jednotlivé fotografie

Události jsou kategorií, pro kterou tato soutěž vznikla - má být především soutěží tiskové, zpravodajské fotografie. Podle popisu organizátorů se jedná o fotografie představující aktuální a důležité politické a hospodářské události, ozbrojené konflikty, události společenského nebo kriminálního charakteru a podobné, které mají charakter zpráv. Není to jen akce, ale i následky těchto událostí. Hlavním kritériem je v této kategorii důležitost a aktuálnost zachyceného obrazu. Pětkrát byla fotografie oceněná první cenou zároveň „Fotografií roku“ - v roce 2007 Nabrdalik, v roce 2009 Malko, v roce 2013 Legierski, v roce 2016 Zieliński, v roce 2019 Kamiński. Je zajímavé, že všechny výše uvedené fotografie jsou černobílé. Znamená to, že je tak těžké udělat dobrou barevnou zpravodajskou fotografii? Odvádí barva oko diváka natolik, že fotografové se utíkají k monochromatickým barvám? Ne tak úplně. Fotografie roku jsou obvykle ikonické, velmi propracované snímky, pokud jde o záběr, kompozici a šedá se k nim obvykle hodí. Zde je třeba uvést jedno pravidlo týkající se udělování cen Grand Press Photo. Pokud jde o jednotlivé fotografie, první tři ceny jsou prezentovány jako na klasických stupních vítězů. U reportáže má však porota právo udělit ceny dvě. Samozřejmě kromě oceněných máme i skupinu vyznamenaných. Porota nemusí ceny udělit, pokud fotografie zaslané do soutěže nesplňují standardy.

První roky Grand Press Photo v kategorii událostí jsou, pokud jde o oceněná díla, velmi barevné. Premiérový ročník vyhrál Grzegorz Gałasiński („Dziennik Łódzki“) s fotografií z fanouškovských nepokojů, během nichž policisté mylně použili živou munici a byli zabiti dva lidé. Fotografie ukazuje okamžik výstřelu a navzdory své závažnosti a charakteru trochu neohrabaně odkazuje na snímky Roberta Capy. Je třeba vzít v úvahu i skutečnost, že rok 2005 je prakticky začátkem éry digitální fotografie. Pozorujeme rozdíly v kvalitě fotografií a možnostech fotoaparátů mezi lety 2005 a 2019 (nepočítáme-li fotografie pořízené analogovými fotoaparáty, ale ty se v kategorii událostí spíše neobjevovaly). Z tohoto důvodu bylo tak těžké pořídit noční snímek bez pohybu s plným

tónovým rozsahem. Na fotografiích z oněch let máme spoustu digitálního šumu, hodně černé (i na barevných fotografiích). V roce 2006 se do popředí dostává politika. Kategorii vyhrála fotografie Bartłomieje Sowy (Gazeta Wyborcza Wrocław), představující tehdejšího kandidáta na prezidenta Lecha Kaczyńského před druhým kolem voleb. Zajímavé fotografie máme i na jiných místech. Jerzy Gumowski ("Gazeta Wyborcza") vyfotografoval ležící horníky po potyčce s policisty, která proběhla před Sejmem, a Maciej Jeziorek zvěčnil vtipnou situaci z vlaku z Říma do Polska po pohřbu papeže Jana Pavla II. Podobnou situaci máme v roce 2007, a i zde přišel Jeziorek s fotografií náboženské povahy - silný snímek, připomínající sci-fi scény, na němž vidíme spící poutníky pod fólií, díky níž nejsou vystaveni dešti. Další dvě ocenění získaly politické fotografie (Marcinkiewicz na fotografii Nabrdalika a Kaczyński na fotografii Atyse). Čím tehdy tedy Polsko žilo? Volby, náboženství, protesty. Důležité je, že hlavní ceny dostávaly fotografie pořízené v Polsku. Na vyznamenaných fotografiích máme vtipnou, folklórní fotografii Krzysztofa Kononowicze, kterou vytvořil absolvent Institutu tvůrčí fotografie v Opavě - Rafał Siderski. Tento politik byl roce 2006 nejčastěji popisovaným kandidátem do místních zastupitelstev kvůli svému nekonvenčnímu chování a směšným výrokům.

Události na GPP 2008 jsou již otevřenější globálním událostem. Také lze říci, že Polsko v té době vstoupilo do Evropské unie a pro polské fotoreportéry bylo snazší odjet do zahraničí dokumentovat důležité události. První místo tehdy obsadil Paweł Łączny za fotografii střetu antiglobalistů s německou policií během summitu G8. Podle popisu samotného autora se protestující pokusili přežít zásah vodních děl a samotná fotografie vznikla v okamžiku, když je policie použila k vytvoření děr v živé zdi. Na druhém místě najdeme dramatickou fotografii, rozhodující okamžik po srážce letadel akrobatického týmu „Żelazny”. Přesto, že nevidíme krev, je fotografie strašně brutální - mezi zbytky letadel nacházíme lidské postavy. Kacper Pempel dodnes se smutkem vzpomíná na ony chvíle, ale v té situaci nemohl dělat nic, jen dokumentovat show. Strašné a zábavné situace nechyběly každý rok, a vše doplňovala politika, politika... a ještě jednou politika. Mezi vyznamenanými pozornost poutají fotografie pořízené pro noviny "Rzeczpospolita". Ocitla se tam převeselá scéna z uvedení arcibiskupa Nycze do úřadu, zvěčněná Dariuszem

Golikem, a také tajemná fotografie Jerzyho Dudka, na které vidíme, jak americký prezident George W. Bush nasedá do letadla ve velmi příjemném světle s trochu děsivými proporcemi obrazu. Velký, důležitý člověk, jakým je prezident Spojených států, je náhle vedle stroje tak malý. Vyčnívá mezi ostatními, protože prostě přímo neukazuje akci. Jak psala Susan Sontag, realismus fotografie vytváří zmatek o realitě, který kromě toho, že morálně znecitlivuje, tak také stimuluje smysly.[10]

Následující rok přinesl jednu ohromně silnou fotografii. Wojciech Grzędziński zvěčnil obyvatele Gori v Gruzii v zoufalství nad mrtvým tělem svého bratra. V důsledku ruského náletu na město utrpělo mnoho civilistů. Fotografie evokuje pietu, až na to, že netrpí matka, ale bratr. Toho si povšimlo nejen Grand Press Photo. V příbuzné soutěži BZ WBK Press Photo získalo titul „fotografie roku". Rok 2010 znovu přináší na prvním místě tragédii ukázanou doslovně - oběti zemětřesení na Haiti. Tomasz Woźny ukázal masové hroby, které vznikly po tragických zemětřeseních. Ta si podle haitské vlády vyžádaly 316 tisíc obětí na životech. Asi tři miliony lidí utrpěly jiným způsobem: byli zraněni nebo zůstali bez domova. Woźného fotografie hovoří přímo, blesk směruje divákovu pozornost na mrtvolu. Fotografie vyvolává znechucení, ne každý u ní vydrží déle než 5 sekund, nicméně dokonale ilustruje rozsah ztrát a tragédie tamního obyvatelstva. V letech 2010–2011 se na finálových fotografiích objevovala témata povodní. Na pódiu sedmého ročníku převládly obrazy z Polska bojujícího s vodami řek. Mateusz Skwarczek („Gazeta Wyborcza Kraków"), Jacek Szydłowski („Dziennik Wschodni") a Piotr Król („Forum"), a o rok dříve Dorota Awiorko-Klimek („Dziennik Wschodni") dokonale ilustrují události v Polsku těch let. Skwarczek vyhrál kategorii událostí prostřednictvím mnohostranné kompozice: několik lidí, kteří nesou veškerý svůj majetek, sesuté svahy kopců a nakonec zhroucený dům - to jsou Kłodny u Limanowé podemleté vodou. Szydłowski zase ukázal tragédii symboličtěji, méně doslovně (což bylo také oceněno „Fotografií roku" na BZ WBK Press Photo). Vidíme dobrovolníka, který odstraňuje znak ze zaplavené učebny. Król zase představil fotografii s krásným světlem, kde muž schoulený na metrové skříňce vyhlíží lepší dny. Hned pod ním je klidná vodní hladina. Fotografie získala i další ocenění partnera

10 SONTAG, Susan: O fotografii, Kraków: Wydawnictwo Karakter, 2009, str. 120

soutěže - Nikonu. Mezi finálovými fotografiemi najdeme i skvělé fotografie Kowalského (letecká fotografie zatopeného města Sandomierz) a studentů ITF: Lacha (bazén ve Świebodzině a pohled na obří sochu Krista Krále) nebo Bednarka (řeholní sestry pozorující dramatické chvíle hašení požáru u Częstochowské katedrále). Je zajímavé, že trend fotografií politiků poklesl, a ani velká tragédie, která v roce 2010 zasáhla Polsko, se v kategorii událostí výrazně neodrazila.

Mají fotografie z Grand Press Photo šanci prorazit do světové fotografie? Určitě ano. Tomasz Lazar, který v roce 2012 vyhrál kategorii událostí s fotografií z New Yorku ukazující nepokoje v Harlemu, které doprovázely protesty pořádané v rámci „Occupy Wall Street“. Moderní, téměř pouliční fotografie si všimla porota World Press Photo, Lazar se proslavil a ukazoval své fotografie v různých částech světa. Byl také studentem Institutu tvůrčí fotografie v Opavě. V tomto ročníku je překvapivé druhé místo. Vyvolává sice apokalyptické asociace, má příjemnou atmosféru, ale pokud jde o informační hodnotu, je průměrná. Je to o to překvapivější, že tyto zpravodajské hodnoty jsou v této kategorii prioritou. V roce 2013 byly kromě oceněného GPP a první ceny Legierského, zmíněného v předchozí kapitole, oceněny dobré reportážní záběry Rigamontiho (Afghánistán a polští vojáci během hlídky) a Kosińského (pochod nezávislosti ve Varšavě a kolemjdoucí mezi světlicemi házenými národoveckými kruhy).

Tak jako rok 2011 proběhl ve znamení povodní v Polsku, tak rok 2014 byl rokem konfliktu na Krymu a na Ukrajině. Kromě hlavní ceny v soutěži, také kategorie událostí přímo kypěla fotografiemi z tohoto regionu. Fotografie Kuby Kamińského („PAP“) představuje symbolickou, ale i dynamickou situaci. Neozbrojený ukrajinský voják natahuje ruku a vzdává se. Kolem hlouček spěchajících ruských vojáků, kteří přebírají základnu Belbek. Během slavnostního předávání cen Kamiński zmínil historii této fotografie. Poté, co Rusové převzali základnu, byli všichni novináři nuceni odevzdat materiály, které zaznamenaly jejich útok. Díky rychlému zkopírování a ukrytí karty snímek přežil. Druhé místo je stejně dojemné. Tomasz Adamowicz ("Gazeta Polska Codziennie") vyfotografoval teleobjektivem člověka zvedajícího ruku směrem k demonstrantům, kteří tlačí na bezpečnostní síly. Vhodné zploštění perspektivy a koncentrace na boxera umožnilo

dosáhnout dojmu, že Kliczko je jediný v bojujícím davu, kdo chce dialog. Jednotlivec bohužel nemůže zastavit celý dav. Kromě Ukrajiny je na vyznamenaných fotografiích mimo jiné známá situace z náměstí Spasitele - v průběhu pochodu nezávislosti zde byla podpálena symbolická duha. Na fotografii Darka Baranowského (Forum) vidíme muže mávajícího polskou vlajkou na pozadí ohnivého oblouku. Situace spálené duhy a netolerance vůči prostředí LGBT se v Polsku dodnes pravidelně vrací. Pokojné pochody rovnosti a nepřátelsky naladěné národovecké kruhy. Lze to sestavit do jedné skládačky, jejíž první část je na náměstí Spasitele ve Varšavě.

Za těch deset let kvalita fotografie vzrostla, bohužel však poněkud klesla hodnota fotoreportéra a samotných fotografií z událostí. Následující roky 2015–2019 přinášejí sestupný trend v událostech, pokud jde o kvantitu, ale ruku v ruce s tím okamžitě o kvalitu. Ve finále Grand Press Photo 2015 máme pouze 8 vyznamenaných fotografií - to je nejnižší číslo za všechny ročníky soutěže. Je pravda, že množství neznamená kvalitu. Na prvním místě je krásná symbolická scéna rozloučení syna s matkou (Jacek Szydłowski "Dziennik Wschodni"), a na místě druhém je dramatická situace zachycená během zápasu, kdy policista použil pepřový sprej směrem k fanouškovi držícímu hořící světlici, a ten se okamžitě ocitl v plamenech (Sebastian Borowski „Fakt“). Jako porovnání můžeme vzpomenout i na další obrazy z pochodu nezávislosti. Na třetím místě se umístila fotografie Jakuba Wosika („Reporter“), na které jde skupina policistů v plné výstroji se štíty vstříc jednomu člověku uprostřed kouře a kamenů. V rohu snímku se objevují další demonstranti. Je to velmi krásná, dobře komponovaná fotografie. Jemnější obraz pochodu ukázal Paweł Supernak („PAP“) - vidíme pár, který pochod sleduje ze střechy budovy. Tento okamžik se může zdát i romantický, ale celek je narušen obrazy, které jsme viděli ve zprávách a na dalších fotografiích. Neustálý boj s policií, zdemolované varšavské ulice, zbití lidé.

Další rok, další fotografie. Ale v podstatě nezaznamenáváme nic nové. Spíše klišé, „ale to už bylo“, jak zpíval v jedné písni polský zpěvák Ryszard Rynkowski. Rozhodnutí poroty ohledně cen také nejsou zcela pochopitelná. Snímek Łukasze Głowali („Trójmiasto.pl“), na kterém vidíme plačícího Lecha Wałęsu obviněného ze spolupráce

s bezpečnostními službami, je skutečně dojemný. Dále trocha politiky, trocha pochodů, trocha událostí ze zahraničí. Pozornost přitahuje ještě pouze vyznamenaná černobílá fotografie Macieje Nabrdalika („VII“), na níž vidíme situaci z hranice mezi Srbskem a Chorvatskem. Na přechod čeká dav uprchlíků a migrantů. Před nimi jeden strážce v jasně rozhodném postoji. Obrázek natolik silně ovlivňuje představivost, že jako bychom tohoto strážce slyšeli říkat: „nikam dál nepůjdete“. Velmi výmluvná fotografie - jako málokterá v tomto ročníku soutěže.

V 13. ročníku soutěže první místo v kategorii událostí získal Dawid Konarski („Fakt“) za fotografii z nepokojů u policejní stanice ve Vratislavi, k nimž došlo v důsledku smrti Igora Stachowiaka během výslechu. Policisté pouštěli proud do vyslýchaného tak dlouho, že ztratil vědomí a pak v důsledku komplikací zemřel. Stála situace a fotografie za první cenu? Smrt člověka, zejména za takových okolností, je jistě mediální, ale fotografie kromě výrazu v obličejích postav postrádá výraz, jakousi „tečku nad i“. Druhá cena, černobílá fotografie Andrzeje Grygiela („PAP“), je určitě výmluvnější. Možná si nezaslouží výhru v kategorii událostí, ale druhé místo si zaslouží. Dramatické osvětlení, kouř, žena jakoby přilepená ke sloupu. Fotografie vypovídá o protestech v Polsku (za svá práva bojovaly ženy) mnohem více než fotografie na prvním místě. Z finálních fotografií, pokud jde o humor, rozhodně vyniká fotografie Tomka Wiecha (absolventa ITF). Scéna před přivítáním papeže Františka na Wawelu je velmi groteskní. Stráže přeskakující červený koberec pro hosta. Neostrost, kterou Wiech použil, dodává tomuto snímku ještě větší kolorit.

V dalším ročníku na pódiu překvapí velmi portrétní forma fotografií. V zásadě by se mohly objevit samostatně v kategorii lidí. Přesto jsou velmi výmluvné. Zoufalá žena oddělená od obyvatel své vesnice během migrace z Barmy do Bangladéše je hrdinkou fotografie Marcina Zaborowského („National Geographic“, 1. místo). Krásná, prostá, černobílá fotografie a emoce hrdinky, které máme na dosah ruky. Adam Lach zase ("Napo Images", 2. místo, absolvent ITF) symbolicky vyfotografoval člena uskupení Národně-radikální tábor během oslavy výročí vypuknutí Varšavského povstání. Nesamozřejmá fotografie, s určitou cenzurou, ukazuje robotického člověka poháněného ideami, ovládaného myšlenkou. Poslední fotografií z pódia je snímek Wojciecha Grzędzińského

(„FORUM“) a další příklad reportérského portrétu. Jarosław Kaczyński, předseda strany "Právo a spravedlnost" vládnoucí v Polsku, líbá na tvář premiérku Beatu Szydło během tiskové konference, která shrnuje a chválí úspěchy předsedkyně vlády za poslední dva roky. Obrázek odvážně odkazuje na biblický Jidášův polibek. Proč? Tento příběh napsal sám život tři týdny po události. Paní premiérka rezignovala na svou funkci. Další finálové fotografie? Opět protesty a pochody - Poláci to mají rádi. Demokracie to umožňuje. Jedna fotografie se trochu vyděluje. Apokalyptický obraz polámaného lesa na fotografii Mirosława Pieślaka („Fakt“) je výsledkem bouře, která se přehnala nad Polskem v srpnu 2017. Autor byl také vyznamenán za fotoreportáž s touto fotografií.

Poslední ročník Grand Press Photo přináší v podstatě podobný obrázek v této kategorii. Kromě vítězné fotografie Kamińského (1. cena v událostech a titul Grand Press Photo) tu v podstatě není žádná nadprůměrná fotografie. Zase protesty, zase exotický jednotlivý snímek, několik fotografií z politické scény. Více pixelů a široká tonalita matice bohužel neznamenají, že si obrázky zapamatujeme. Jak řekl Robert Frank, „k vytvoření autentického současného dokumentu musíte vyvolat takový vizuální šok, že jakékoli vysvětlování bude zbytečné“.[11] Při pohledu na nedávné „události“ máme neodbytný dojem, že ty bez popisu prostě neexistují. Můžeme se na to podívat i z jiného úhlu. Možná žijeme v poněkud klidnější době, kdy si musíme dojmy zajišťovat sami (například organizovat pochody a protesty ve více či méně závažných věcech). A dále - profese fotoreportéra, který dokumentuje ozbrojené konflikty a události ve světě, je rozhodně mnohem nebezpečnější, fotoreportéři nejsou považováni za nezávislé, a proto se mohou stát obětmi. Na druhé straně je to také profese, která se nevyplatí, alespoň novinám a časopisům, což může mít také dopad na její krizi. V současnosti je jednoduše důležitá pouze rychlost poskytovaných informací, nikoli kvalita. Zpráva žije 15 minut na domovské stránce portálu, ne celý den nebo týden na stránkách novin. Tuto myšlenku lze dále rozvíjet, ale souhrnně se zdá, že dokud si nevšimneme nějakých dramatických událostí a katastrof v našem okolí, neuvidíme nic nového ani na fotografiích ve zprávách.

11 SONTAG, Susan: O fotografii, Kraków: Wydawnictwo Karakter, 2009, str. 122

3.2 Fotoreportáž

Fotoreportáž v kategorii událostí je prostor, ve kterém se již více než deset let setkáváme s podobnými jmény, a materiály se skutečně vztahují k naprosto klíčovým příběhům. V prvním ročníku soutěže jim nebyly udělovány ceny. Historicky ocenění za první a druhé místo v roce 2006 získal Wojciech Grzędziński („Rzeczpospolita“) za soubor představující demonstrace horníků u Sejmu ohledně zavedení předčasného odchodu do důchodu pro horníky, které skončily potyčkou s policií, a za materiál z Mezinárodní klavírní soutěže Fryderyka Chopina ve Varšavě. Oboje jsou klasické, černobílé materiály, které, přestože byly vytvořeny během jednoho dne, jsou dovedně upraveny a skutečně vypráví příběh, ale mají ještě daleko k materiálům, které jsou ukazovány a oceňovány ve světě. V roce 2007 první cenu obdržel Jerzy Undro („PAP“) za poměrně primitivní, jednoduchý materiál z cikánského konfliktu, zatímco druhou získal Andrzej Grygiel (také „PAP“) za cyklus fotografií zobrazujících zoufalství a tragédii po důlní katastrofě v dole Halemba v Rudě Śląské.

V dalším ročníku byly vyznamenány dvě reportáže ze Blízkého východu, ale udělena byla pouze jedna cena - druhé místo za materiál z Iráku získal Łukasz Wołągiewicz. Když se podíváme na úroveň prezentovaných fotografií zpětně, můžeme říci, že to byly v té době důležité příběhy, ale vyprávěné poměrně jednoduchým způsobem. Polský kritik fotografie Adam Mazur správně zaznamenal vývoj v Polsku v této oblasti. Chválí nejen noviny a týdeníky, ale především ilustrované přílohy („Duży Format”, „Magazyn Rzeczpospolitej”) a nezávislé časopisy („5 klatek”, „Zaplecze”), které mají velký vliv na rozvoj fotoreportáže v Polsku. Poukazuje na to, že vliv mají nejen známí mistři, jako je Tomaszewski, Krassowski nebo Miller, ale také mladá vlna, do níž počítá Bedyńskou, Bereżeckou, Zawadu, Trzcińského, Milacha a Szlagu.[12] Vývoj fotoreportáže ovlivňují vznikající kolektivy fotografů: „Sputnik Photos“ a „Napo Images“. Tento trend pokračuje dodnes a pokrok v oblasti fotoreportáže je v Grand Press Photo patrný.

V roce 2009 byl opět za komplexní materiál z Gruzie oceněn Wojciech Grzędziński ("Napo Images"/"Dziennik"). Tentokrát vidíme stoprocentní umění skutečné reportáže,

12 MAZUR, Adam: Kocham fotografię, Warszawa: 40 000 malarzy, 2012, str. 241

komplexně uspořádaný příběh, tragédii, emoce na snímcích, akci protkanou tlumenějšími snímky a jednu z posledních fotografií připomínající hororovou scénu: na pravé straně záběru se ze stínu vynořují nohy nebožtíka. Co si zaslouží dodatečnou chválu? Vyprávění, i když v barvě, je velmi vizuálně komplexní. Mírně tlumené barvy vypadají v celém příběhu dobře. Druhé místo tehdy získal Filip Ćwik ("Napo Images"/"Newsweek Polska") za klasický černobílý materiál z polských loděnic utápějících se v krizi. Po deseti letech lze tyto fotografie považovat za historické, stavba lodí se z velké části zhroutila a lidé byli nahrazeni stroji nebo levnou pracovní silou. Průmyslová krajina je skvěle propojena s fotografiemi dělníků z loděnic.

V roce 2010 byla první cena v událostech udělena materiálu bez přítomnosti člověka, vytvořenému ve středním formátu. Jedná se spíše o jednotlivý incident než o revoluci, ale Damian Kramski („Gazeta Wyborcza Trójmiasto“) velmi dobře využil vývoj dokumentární fotografie a právě v konvenci „nového dokumentu“ vyfotografoval událost bez herců, kde hodně promlouvá nepřítomnost živé osoby. Prázdnota Gdyňských loděnic nás zasahuje ještě více, ještě silněji, máme dojem velkého opuštěného prostoru, ve kterém ještě nedávno pracovali lidé, ale jakoby kvůli náhlé katastrofě museli toto místo urychleně opustit. Na druhém místě - žádné překvapení. Zase Grzędziński. Tentokrát černobílý materiál z Indonésie, ukazující dramatické následky zemětřesení. Na prvním a druhém místě Grand Press Photo 2011 je obrázek Polska tohoto období. První místo obsadila jímavá reportáž z povodní Doroty Awiorko-Klimek a druhé místo materiál o tzv. obráncích kříže z varšavské ulice Krakowskie Przedmieście od debutového vítěze Grand Press Photo Jacka Waszkiewicze. Mezi vyznamenanými díly v podstatě nenajdeme další téma - události a následky zaplavení obce Wilków (Szydłowski), první okamžik po smolenské katastrofě (Turczyk) nebo pohřeb Lecha a Marie Kaczyńských (Rudik). Všechny materiály byly na vysoké úrovni, bez slabých snímků, takže je vidět, že reportáži se v Polsku dařilo dobře.

Dramatický skok jsme zaznamenali v roce 2012. Do finále GPP se dostala pouze jedna reportáž (hospodářská krize v Řecku od Adama Lacha z "Napo Images"), která odhaluje jednu zásadu - pokud se neděje nic dramatického, důležitého pro širokou veřejnost, je obtížné, aby jakékoli téma z událostí stálo za pozornost a zasloužilo si cenu.

Je to i příznak jiné krize. V polských redakcích začaly být masivně propouštěni fotoreportéři anebo jim byly měněny smlouvy na nevýhodné, což způsobilo, že mnoho z nich se začalo zabývat pouze událostmi klíčovými pro sebe a pro zemi. V devátém ročníku čest zachraňuje skvělý materiál Wojciecha Grzędzińského, který již samostatně pokračoval v materiálu o Afghánistánu. Materiál z pomezí událostí a každodenního života polských vojáků získal první místo. Ocenění ze soutěží a Grzędzińského štěstí, pokud jde o reportáže, mu umožnily následně vydat album „Prázdno“. Je to obraz několikaleté práce v Afghánistánu, přičemž vše začalo, když ještě pracoval pro redakci, a končil už všechno na vlastní pěst. Na druhém místě je patetický materiál Piotra Piwowarského („Super Express“). Potěší nové jméno. Celý materiál je ovšem velmi výsměšný. Je to jednodenní relace z pochodu „Práva a spravedlnosti“, „Solidarity“ a „Televize Trwam“ pod heslem „Probuď se, Polsko“. Dopady pobouření vládou „Občanské platformy“ jsou v Polsku cítit dodnes. V dnešní době „Právo a spravedlnost“ získalo všechny státní posty a má vládní většinu. Jednotlivé fotografie a reportáže oceňované v kategorii událostí vytvářejí velmi silnou korelaci.

Desátý ročník ovládly události na Ukrajině. Setkáváme se s velmi výraznými, dramatickými materiály, které ukazují, co se dělo na Ukrajině, události, o kterých mluvil svět. Simona Supino („Super Express“) a Jakub Szymczuk („Gość Niedzielny“) velmi vyspělým způsobem vyprávějí o událostech z Kyjeva. Fotografie nevyžadují komentář, příběh je na obrázcích jasně ukázán. V roce 2015 máme na prvním místě pokračování předchozích událostí. Kuba Kamiński ("PAP") byl oceněn za materiál z Krymu pořízený fotoaparátem středního formátu. Po anexi poloostrova Rusy začaly vládní budovy v těchto regionech Ukrajiny zabírat proruští demonstranti. Tehdejší prezident Ukrajiny Oleksandr Turčinov nařídil zahájení protiteroristické operace, aby vytlačil Rusy z východu země. Kamińského materiál je komplexní, formou poetický, ale dramatický svým poselstvím. Vidíme důsledky nárazů a výbuchů, oplakávání mrtvých, okamžiky strašlivé pro místní obyvatelstvo. Celek podtrhuje vynikající estetika a čistota snímků. Druhým vítězem je Maciej Moskwa („Testigo Documentary“) za fotoreportáž ukazující následky útoku Islámského státu (ISIS) na kurdské město Kobane. Tyto hrozné události vedly k exodu více

než 300 000 lidí, kteří se v touze uniknout a zachránit si životy vydali na sever do Turecka. Porota vyznamenala druhý materiál Moskwy o dalším konfliktu na Blízkém východě (Palestina a Izrael).

Toho, o čem se v daném okamžiku hovoří v globálních médiích, si všímají i polští fotoreportéři. První místo v roce 2016 získal Tadeusz Koniarz („Reporter“) za materiál z následků teroristického útoku v Paříži. Jiná vyznamenání se týkají dalších následků událostí, které byly dokumentovány o rok dříve v Sýrii a sousedních zemích. Louisa Gouliamaki (AFP) získala druhé místo za materiál z makedonské hranice, který ukazuje boj migrantů za lepší život a cestu hlouběji do Evropy. Neustále přeplněné uprchlické tábory způsobují potřebu migrace na stále vzdálenější místa. Mírnější, klidnější materiál ze Srbska a Řecka od Macieje Nabrdalika ("VII") byl vyznamenán. Postrádá brutální boje, ale je rozhodně poetičtější než vítěz druhého místa.

Poslední tři roky odhalily problém se skladbou reportáží v Polsku. Porota si všímá toho, že zejména v událostech lze vidět nevyrovnané materiály, kde jediná fotografie dokáže vyprávět celý příběh, a zbytek je jen doplňkem. To je důvod, proč je obvykle vyznamenána jen hrstka materiálů. V roce 2017 kategorii událostí v reportáži vyhrál Mariusz Janiszewski („Doc! Photo Magazine”) za brutální materiál z Filipín ukazující vlnu zločinů, ke kterým došlo za vlády Rodriga Duterteho. Druhé místo získal Szymon Barylski („The Irish Times”) za v Grand Press Photo už další materiál o uprchlících. Autor velmi dobře vidí světlo, velice mu záleží na fotografovaných, z fotografií je vidět, že nezachází se svými postavami jako s předměty. Oba oceněné materiály se výrazně liší od ostatních, z hlediska vyprávění a přenášeného obsahu horších, jako například špatně zeditovaný materiál Damiana Burzykowského („Fakt“) z nočních jednání Sejmu.

O rok později stále dominují černobílé materiály, a fotoreportáže ovládl Michał Dyjuk („Fórum“). Získal dvě ocenění. Jedním je velice dynamický materiál z nepokojů v Hamburku během summitu G20 vyvolaných antiglobalisty. Druhý materiál je exotický, ale zároveň se zdá, že ve své formě klasičtější. Autor ukazuje problémy národnostních menšin, obyvatel Barmy, kteří byli přímo donuceni opustit svou domovinu a uprchli do sousedního Bangladéše. Fotoreportáže nám umožňují zaznamenat, že nejen Evropa

bojuje s fenoménem migrace, ale že problém je globální a povědomí lidí o tom, že mohou jinde najít lepší životní podmínky, je nesrovnatelně větší než před 20–30 lety, kdy neexistoval globální přístup k internetu.

V posledním, patnáctém ročníku to má své pokračování, i když materiály z migrace byly pouze vyznamenány, ale stále se s nimi počítá. Na druhém místě se opět umístil Wojciech Grzędziński, jehož lze při pohledu o patnáct let zpět snadno nazvat zpravodajským králem reportáže. Tentokrátc upozornil na zapomenutou Ukrajinu, kde konflikt stále pokračuje, ale globální média již ho tolik nekomentují. Lidé tam stále čelí vojenskému ostřelování, na místě stále umírají lidé. První místo obsadil fotoreportér Piotr Hukało z Trojměstí za fotografie události, která šokovala celé Polsko. Během charitativního koncertu („Velký orchestr vánoční pomoci“) byl smrtelně zraněn nožem primátor Gdaňska. Autor nás jednoduchým a klasickým způsobem provádí událostmi těch dní. Fotografie z pódia, tisková konference u nemocnice, jednota obyvatel, pohřeb, smutek. Porota ocenila, že materiál je prostě vyrovnaný, že každá následující fotografie, přestože přímo ukazuje události, je důležitým prvkem celého příběhu.

Trh silně orientoval kategorii událostí určitým směrem. Dobrá jednotlivá fotografie, která rychle ukazuje problém, znamená v tuto chvíli více než komplikované, rozvité vyprávění fotoreportáže. Navzdory tomu je právě na Grand Press Photo vidět, že zpravodajské fotoreportáže na tom ještě nejsou tak zle.

4. KAŽDODENNÍ ŽIVOT

4.1 Jednotlivé fotografie

Kategorie každodenní život umožňuje účastníkům předkládat fotografie představující různé zajímavé aspekty lidského života nebo skupiny lidí, které nemohou být považovány za zpravodajské fotografie, ale přece jsou částečkou událostí ze života dané společnosti. Pozorovány fotografem, často zůstávají pro širší publikum bez povšimnutí. Porota odměňuje také za pohled na každodenní život z jiné perspektivy.

Na začátku roku 2005 byla oceněna fotografie mladého páru ve svatebních šatech na moři od Iwony Dziuk. Fotografie je trochu pompézní, akceptovatelná "s přihmouřením oka“. Snímek pro soutěž s největší pravděpodobností vznikl při předsvatebním focení, ale je přirozený, pořízený ve správném okamžiku, a především radostný. Zpětně se však zdá, že se k ostatním oceněným nehodí. Druhý ročník přinesl hlavně černobílé fotografie týkající se lidských chorob. První místo obsadila fotografie, která vyhrála celé Grand Press Photo - je to jediná situace, kdy vítězem celku byl také vítěz kategorie každodenního života. Jedná se o fotografii Doroty Awiorko-Klimek z oslavy v pečovatelském domě. Další místa patřily depresivnějším fotografiím: Witolda Chojnackého („Nowa Trybuna Opolska”) a Tomasze Gudzowatého („Yours Gallery”). Úroveň fotografií v kategorii stoupala velmi pomalu. Třetí ročník soutěže vyhrál Łukasz Cynalewski („Gazeta Wyborcza Poznań“). Pěkně zachycený okamžik, baletka na špičkách. Na této fotografii by nebylo nic zvláštního, kdyby zpoza kulis nevykukovala dívka v uších Mickey Mouse. Opět se setkáváme s fotografií rozhodujícího okamžiku. Ostatně celé stupně vítězů byly plné fotek, které vám vyčarovaly úsměv na tváři. Druhé místo vyhrála fotografie Grzegorze Presse, na níž vidíme mírně zamračené pacienty záchytky. Unavené tváře delikventů, prázdná místnost, křivá kompozice naklánějící perspektivu a voda pod stolkem, která muže zachraňuje.

Dobré práce můžeme obdivovat na GPP 2007. Na prvním místě se umístil Bartosz Bobkowski („Gazeta Wyborcza“), k jehož fotografii se vyjádřil předseda poroty. Eric Grigorian po několika letech vzpomínal, že ostatní účastníci porady jí nebyli nakloněni.

Musel za ně bojovat sám a stalo se pro něj jednou z mála oblíbených fotek tohoto ročníku.[13] A opravdu si fotografii zapamatujeme. Autor zvěčnil děti a mládež z centra pro zrakově postižené a nevidomé při sušení vlasů po hodinách plavání v bazénu. Zábavná situace trochu připomínající fotografie amerických fotografů. Oko zaujme i fotografie z druhého místa, které obsadil Jerzy Gumowski. Pohled z ptačí perspektivy, fotografie pořízená z padákového kluzáku. Na obrázku jsou lidé jako mravenci a paravany. Typický obraz polské pláže v létě. Po více než 10 letech se tento obrázek zdá být stále aktuální. V letošním roce se v kategorii každodenního života ocitlo mnoho dalších zajímavých prací, a trend nejobsazenější kategorie zůstal dodnes. Čtvrtý ročník přináší velmi dobrou pouliční fotografii - Jacek Świerczyński ("Dziennik Wschodni") zvěčnil cestující autobusem v Lublinu. Ve své jednoduchosti geniální kompozice, kapky deště na skle, díky nimž tváře lidí vypadají jako malované. A ten každodenní život odrážející se v jejich očích.

O rok později vyhrává Damian Kramski ("Gazeta Wyborcza") s fotografií chvíle provizorního míru polského vojáka během mise v Afghánistánu. Dojemnější je však fotografie, která nakonec získala třetí místo. Piotr Piwowarski ("Super Express") za zimního dne spatřil na ulici postiženého pohybujícího se v rozježděném sněhu mezi auty. Jeho tvář přímo prosí o pomoc, fotografie je velmi výmluvná. V roce 2011 se na stupně vítězů vrátily černobílé fotografie. Možnosti interpretace každodenního života se zdají být stále neomezenější. Je výrazně vidět, že na samotném místě, kde se fotograf nachází, opravdu nezáleží. Být na daném místě je záminkou k vytvoření díla.[14] A tak Nabrdalik, který je v Černobylu a okolí, a hledá stopy po katastrofě, při té příležitosti dokumentuje situaci, která na jedné straně děsí, a na druhé ukazuje směr lidského osudu, ukazuje smrt jako něco přirozeného. Uprostřed leží na podlaze nebožtík, zatímco švagrová v klidu telefonicky informuje rodinu o tom, co se stalo. Třetí místo se také vypadá, jako by vzniklo mimochodem. Silvestrovská noc dokumentovaná Bartłomiejem Jureckim („Tygodnik Podhalański“) v Zakopaném na nejpopulárnější ulici v Tatrách. Ohňostroje létají všemi směry, lidé, jako by se ponořili do chaosu oslav, běží ze strachu před letícími raketami.

13 GLUZA, Renata (ed.): 10 lat Grand Press Photo, Poznań: Press, 2014, str. 5

14 SONTAG, Susan: O fotografii, Kraków: Wydawnictwo Karakter, 2009, str. 16

Další 8. ročník Grand Press Photo přinesl střídavě velmi filmové a velmi reportážní záběry. Jako ty první z nich lze definovat oceněné fotografie: Renaty Dąbrowské („Gazeta Wyborcza", první místo), Tomasze Padło („Visavis.pl", druhé místo) a Marcina Płonky (freelancer a absolvent ITF, III. místo). Zejména Płonka získal i vyznamenání, jeho černobílé fotografie z Velké Británie se porotě líbily. Na druhé straně tu máme typicky novinářské záběry, včetně fotografií: Krystiana Maje ("Reporter"), Beaty Wolniewicz ("Fotonova") a současných studentů a doktorandů Institutu tvůrčí fotografie v Opavě od Arkadiusze Goly ("Dziennik Zachodni") a Michała Szalasta („East News"). Oba posledně zmínění ukazují Slezsko na černobílých fotografiích, Gola to odcházející a Szalast to radostné, každodenní.

V ročníku 2013 další ceny pro studenty ITF - druhé místo v kategorii každodenního života dostal Mariusz Forecki („TamTam") za snímek fanoušků Eura 2012 jedoucích přeplněnou tramvají v Poznani. První místo za dojemnou fotografii matky s jejím novorozeným potomkem získal Bartosz Wrześniowski, a o rok později stejně šokující fotografie Mariusze Janiszewského ukazující tradice pochovávání mrtvých na největším hřbitově v Manile na Filipínách. Porota v čele s Paulem Hansem znovu vsadila na černobílou fotografii, stejně jako v roce 2006. Tentokrát však byla tématika náboženská. Druhé místo obsadil Jacek Świerczyński („Dziennik Wschodni") za symbolickou fotografii z hory Grabarka, která je důležitým střediskem pravoslavných. Na třetím stupni vidíme zábavnou scénu, opět rozhodující okamžik. Jarosław Respondek ("Reporter", v současnosti student ITF) vyfotografoval dětský sbor. Na tom by nebylo nic divného, kdyby nebylo děvčátka, které chytá za nos figuru papeže Jana Pavla II. Scéna se odehrála během odhalení největšího papežova pomníku na světě a figura na scéně byla jeho miniaturní vzor.

V jedenáctém ročníku zvítězil v kategorii každodenního života Michał Patroń („Forum") a na třetím stupínku stanul současný student ITF, velmi zkušený fotograf Jacenty Dędek. I tato fotografie měla náboženský charakter, jedná se o pohřební rituál podle pravoslavného obřadu. Stejně jako každý rok bylo mnoho dobrých vyznamenaných fotografií, pozornost přitahuje i zajímavá fotografie Tymona Markowského. Vyfotografoval střechu podchodu, v kterém uvízlo osobní auto. Díky kompozici na střed scéna vypadá

trochu jako z kosmické lodi, symetrie střechy vede k autu v neobvyklé poloze. Stejný autor o rok později tuto kategorii vyhrál. Kritička fotografie Joanna Kinowska uvedla, že to bylo jedno z mála zasloužených ocenění toho roku. Velmi emotivní a ne tak doslovná fotografie.[15] Náročná chvíle, scéna jako z filmu, superhrdina (ve skutečnosti horolezec) zdraví děti z univerzitní nemocnice v Bydgoszczi zavěšený na laně za oknem budovy. Snímek je úplně netiskové, vzbuzuje a stimuluje představivost. Zbývající fotografie vás neomráčí. Podle Kinowské se pomalu projevuje krize tiskové fotografie, kdy autoři vše ukazují přímo.

Rok 2017 je vítězstvím Tomasze Lazara („The Washington Post", cbývalý student ITF) a obrázek ukazující, nakolik hra Pokémon GO ovládla životy lidí. Prázdná ulice, tma a muž s telefonem v ruce uprostřed. Vítejte ve 21. století. Téměř pokračování následků života v těchto časech v příštím ročníku vidíme na druhém a třetím místě. Bartłomiej Kosiński vyfotografoval tzv. „copro break" a Alicja Wróblewska (mladá, talentovaná studentka ITF) ve velmi dokumentární, filozofické a magneticky atraktivní fotografii ukazuje život zaměstnance korporace po pracovní době. Stísněný byt, pohled z okna na další paneláky, smutný, osamělý život, který se jen zintenzivňuje pod rouškou noci, protože během dne je člověk zaměstnán prací.

Vítězem ročníku 2018 byl Adam Tuchliński („Newsweek Polska"), který ukázal punkovou lásku v blízkosti železničního nádraží. Nyní už vzácný pohled, ale velmi působivý. V zásadě se podobná scéna mohla odehrát před 20–30 lety. To, co tuto fotografii lokalizuje do současnosti, je hromada plastových lahví a celkový čistý vzhled fotografie z hlediska kvality (tónový rozsah, barvy, které ji umisťují do současné digitální doby). Poslední, patnáctý ročník přináší stále děsivější představy soudobé reality, přestože se zde neděje žádná tragédie. Socha Michaela Jacksona nebo dvě děti, které se dívají na to, co děje na chytrých telefonech. Za tuto druhou scénu Piotr Tracz („Reporter") získal první cenu. Scén s telefony je na vyznamenaných fotografiích děsivě mnoho. Když se podíváme na 15 let každodenního života prezentovaného polskými fotoreportéry, jakékoli iluze jdou

15 https://www.fotopolis.pl/opinie/analizy/26682-grand-press-photo-2016-rozczarowanie, Joanna Kinowska, 2016

stranou: žijeme v digitální době, každým rokem méně mluvíme a bavíme se, a stále více se uzavíráme do našich telefonů a sledujeme „instagramovou" realitu.

4.2 Fotoreportáž

Každodenní život ve fotoreportážích je pokladnicí dojemných příběhů, nejen ze života Poláků, ale většinou se přece jenom týkajících našeho národa. Ceny za reportáž, stejně jako v jiných kategoriích, se začaly udílet od druhého ročníku soutěže. První cena v roce 2006 byla udělena pozdější veteránce soutěže Anně Bedyńské za dojemný materiál z porodu dítěte z pohledu otce. Klasický, černobílý materiál nemá jedinou přehnanou scénu. Je vidět, že reportáže z každodenního života mohou fotografové rozhodně více vizuálně specifikovat ve srovnání s těmi v kategorii událostí. Fotografové mají obecně mnohem větší kontrolu nad světlem, čas plyne pomaleji a my nemáme vedle sebe žádnou konkurenci, protože se jedná o soukromé příběhy. Na druhém místě se umístila reportáž z Rudy Śląské o skupině přátel, kteří si přivydělávají sběrem zbytků uhlí.

O rok později získal první cenu Piotr Małecki („National Geographic Polska"), pozdější spoluzakladatel „Napo Images". Zvěčnil práci rybářů v Piaskách na Viselské kose těsně u hranice s Ruskem.Druhé místo získal Marek Zawadka (student Institutu tvůrčí fotografie v Opavě) za reportáž o svěřencích nadace pro pomoc zdravotně postiženým „Przyjaciel". Pečovatelé pořádají canisterapeutické kurzy na podporu rehabilitace. Zawadka spolupracuje s nadací od jejího založení. V té době - jak uvedl autor - byl překvapen, že materiál získal uznání časopisu "Newsweek Polska" a po zveřejnění začal získávat ceny na různých soutěžích v Polsku.[16] Zajímavé je, že mezi vyznamenanými materiály se objevil materiál známého polského kritika fotografie, Adama Kozaka, který ukázal běžný každodenní život během izraelsko-libanonské války v Bejrútu. Všechny dosud popsané materiály byly černobílé.

Ve čtvrtém ročníku Grand Press Photo první cenu získal Adam Golec. První oceněný barevný materiál ukázal každodenní život Anny - přestože byla bez rukou, rozhodla se porodit dítě a vedla každodenní život. Příběh silné ženy, která se navzdory protivenství

16 GÓRSKA, Wiesława (ed.): Grand Press Photo 2007, Poznań: Press, 2007, str. 70

osudu rozhodla mít normální život. Na druhém místě se umístila Anna Bedyńska ("Gazeta Wyborcza") za materiál ze života homosexuálů a mezi vyznamenanými se ocitl Jan Brykczyński (v současné době přednášející ITF), který dokumentoval soutěž krásy pro děti v Rudniku nad Sanem. Reportáž měla přimět rodiče, aby přemýšleli o psychologickém aspektu celé zábavy, než oblečou děti do sporých šatů a pošlou je na jeviště. Fotografie ukazují, že děti byly pod obrovským tlakem a napětím.

O rok později získal první cenu Damian Kramski („Gazeta Wyborcza“) za neobvyklý materiál z rozlučky se svobodou. Pánové se bavili v pronajaté historické tramvaji. Necenzurované scény, zábava, bezstarostnost, velmi autentický, komplexní materiál. Druhé místo opět získala Bedyńska („Gazeta Wyborcza“), tentokrát za materiál o otcích pečujících o děti. Ve skutečnosti jde o čtvrtou edici s reportážemi a dokonce třetí cenu pro Bedyńskou, která se neustále zabývá velmi důležitými sociálními tématy, o nichž se v každodenních zprávách nehovoří. V roce 2010 byly oceněny dva materiály ze Slezska. Tomasz Tomaszewski ("National Geographic Polska") získal první cenu za materiál o pracovním étosu a rituálech, které jsou s ní spojeny. Je to jeden z mála polských barevných materiálů o Slezsku. Jedna fotografie z reportáže získala ostatně titul fotografie roku. Kompetence a zasahování do fotografií Tomaszewským byly po dlouhou dobu zpochybňovány, ale autor se úspěšně ubránil. Jeho umění a další fotografie mluví samy za sebe. Druhé místo získal Andrzej Grygiel ("PAP"), fotograf ve Slezsku známý a uznávaný, za dojemný materiál z tanečních workshopů pro zdravotně postižené. Je to reportáž o překonávání vlastních slabostí a omezení, ukazující, že každý může tančit bez ohledu na své schopnosti a dispozice.

Další ročník vyhrál další dojemný příběh, tentokrát vyprávěný otcem Piotra Grzybowského („Super Express“). Na obrázcích je Vanessa a její dva zdravotně postižení synové trpící vzácnou chorobou odumírání mozku. Nevidí, nechodí, neslyší a trpí epilepsií. Přestože lékaři v Polsku nejsou schopni pomoci a netuší, jak alespoň trochu minimalizovat příznaky nemoci, rodina se snaží vést normální život. S tak silným příběhem a velkou úrovní fotografií není překvapivé, že porota v tomto ročníku soutěže neudělila žádnou jinou cenu. Rok 2012 je rokem Maksymiliana Rigamontiho („Newsweek Polska“), který

vyprávěl příběh o exhumačních pracech na hřbitově v ukrajinské Bykovni. Zde byly objeveny hroby polských důstojníků a fotograf dokumentoval celý proces. Stejně jako v roce 2010 Tomaszewski, tak v roce 2012 Rigamonti získal první místo v kategorii reportáže a jedna z fotografií v ní obsažených se stala fotografií roku celého Grand Press Photo. Druhé místo získala fotoreportérka Renata Dąbrowska ("Gazeta Wyborcza"), tehdy z Trojměstí, za fotoreportáž ukazující noční život na venkovských diskotékách. Materiál překvapuje kvalitou a barvami i přes noční hodiny vzniku. Také v následujících ročnících materiály překvapují svými barvami, které, pokud jsou správně vybrány, nepochybně pomáhají při přijetí celého materiálu. Je jasné, že fotograf fotografuje a vše záleží na něm, ale přesto je vidět vývoj nástrojů, které fotografové používají, jako například fotoaparáty Canon 5D Mark IV nebo Nikon 800D, které umožnily fotografům postoupit na vyšší úroveň, pokud jde o tonalitu a barvu fotografií.

V roce 2013 získali ceny za reportáž v každodenním životě renomovaní fotografové: Jakub Szymczuk („Gość Niedzielny“) a Adam Tuchliński, a o rok později první cenu získal Adrian Wykrota („Retrofokus”, později student ITF) za materiál zobrazující neobvyklé scény z polských svateb. Silné fotografie ukazující proměnu polské svatební tradice. Západní móda stále více pohlcuje naši vlast. Po pěti letech za sebou můžeme bezpečně říci, že oslava tohoto typu v současném Polsku připomíná spíše hollywoodské vyprávění než staropolskou svatbu. Wykrotovy fotografie jsou proto skvělým dokumentem časů proměny tohoto rituálu.

V jedenáctém ročníku GPP první cenu za reportáž opětovně získal Maksymilian Rigamonti („Dziennik Gazeta Prawna”) za působivý materiál o smrti. Reportáž z kurzu balzamování ostatků proběhla v nemocniční pitevně u Městského pohřebního ústavu v Olsztyně. Jak autor uvedl, nemyslíme na smrt každý den, nechceme sledovat nehody, nemoci a mrtvé. Všechno se změní, když odejdou ti nejbližší, někdy za velmi dramatických okolností.[17] Kompozice silně ovlivňují smysly, díky Rigamontiho fotografiím téměř vstupujeme do pitevny a obrazy zůstávají po dlouhou dobu v paměti. Síla tohoto materiálu

17 Album Grand Press Photo 2015, strona 46

vedla k tomu, že se stal jediným vítězem tohoto ročníku soutěže. Jednoduše příběh a téma převyšovaly úroveň jiných přihlášených.

První cenu za reportáž v kategorii každodenního života v ročníku 2016 získala Karolina Jonderko ("Polityka"). Jedná se o jednu z nejlepších fotoreportáží v celé historii GPP, dokumentární proporce 6x7, dojemný příběh Poláků, kteří po druhé světové válce zůstali na území Velké Británie. V důsledku slibů Churchilla, které uložil povinnost britským úřadům, museli Poláci, kteří bojovali na britském území, dostávat finanční podporu a ubytování v hotelech nebo přesídleneckých táborech. Na fotografiích vidíme poslední z těchto přesídleneckých táborů ve Stoveru s názvem Ilford Park Polish Home. Klasický, propracovaný dokument a fotografie zachycující to, co pravděpodobně za 15-20 let zcela zmizí. Druhé místo v tomto ročníku bylo uděleno Jacekovi Turczykovi („PAP“) za veselou fotoreportáž o životě veganů společně s prasnicí Lily. Velmi komplexní vedení příběhu a téma nám vykouzlí úsměv na tváři.

V roce 2017 porota mimo jiné s účastí přednášejícího ITF Jiřího Siostrzonka udělila první cenu dokumentu naší doby, který vytvořila Anna Gondek-Grodkiewicz. V Thajsku vznikl materiál o životě s panenkami, s nimiž se zachází jako s běžným členem rodiny. Ne každý je připraven na skutečné potomstvo. Navíc v Thajsku se věří, že panenky a figurky přinášejí do domácnosti štěstí a blahobyt. Ve vyznamenaných reportážích z každodenního života vidíme rozhodně mnohem volnější témata ve srovnání s kategorií událostí: otevření nového skladu velkého řetězce (Arkadiusz Gola, „Dziennik Zachodni“, stále spojený s Institutem tvůrčí fotografie v Opavě), a neformální analogové snímky z každodenního života pořízené Kubou Kamińským („PAP“). Předposlední ročník v roce 2018 přinesl v této kategorii vítězství Krzysztofovi Gołuchovi („Przegląd Lokalny“, doktorand PhD Institutu tvůrčí fotografie v Opavě) za krásný, dojemný materiál o práci zdravotně postižených lidí. Krzysztof se ve svých fotografiích věnuje z velké části právě tomuto tématu. Lze napsat, že je ambasadorem lidí se zdravotním postižením, o čemž svědčí krásná publikace „Každý sedmý“, která představuje velký rozsah Gołuchovy práce. Materiál o lidech pracujících v hotelu je velmi melancholický, jako bychom mohli cítit a dotknout se, a skvělá hra světla na všech fotografiích spojuje jednotlivé fotografie v jeden celek. Na druhém místě se

umístil Mariusz Śmiejek (freelancer) za reportáž o uprchlících na Sicílii. Téma se vrací jako bumerang, i když samotná reportáž již není tak silná jako ty z kategorie událostí od Moskwy či Nabrdalika.

V posledním patnáctém ročníku ta druhá vyhrála druhou cenu za materiál zobrazující každodenní život obyvatel v uzavřené zóně Černobylu a okolí. Bez tekoucí vody, velmi často bez elektřiny. Je dobrá, ale něco v ní chybí, nemá takový ohlas jako Gołuchovy nebo Rigamontiho materiály z předchozích let. První cenu získala reportérskému světu neznámá Justyna Janus ("Wpowiecie.pl") za reportáž o každodenním životě svých dětí v Alexandrii poblíž Częstochowy. Autorka upozorňuje na těžké časy digitálního věku a závislost dětí na chytrých telefonech. Snaží se vychovávat děti postaru, ale jejich nápady dětí mohou být překvapivé. Na obrázcích pozorujeme styl poněkud modernější Sally Mann z „Immediate family“. Možná nejsou tak vymazlené jako fotografie Američanky, ale jsou velmi pravdivé, což je v reportáži důležité. Je to jeden z příběhů okolo nás, které nám tak často unikají, a jak je vidět, jsou stále častěji oceňovány v tiskových soutěžích.

V dnešní době jsme též svědky jistého jevu. Fotoreportérům se nevyplatí vytvářet dlouhodobé, nemediální materiály. Není je kde publikovat a nikdo za ně už nechce platit. Vznikají obecně ze sociální potřeby pomáhat lidem, o kterých vyprávějí, nebo z osobního zaujetí nějakým příběhem. Jsou výjimky, ale zůstávají pro ně pouze takové soutěže, jako je Grand Press Photo nebo knižní publikace, anebo prostě fotografova webová stránka. Kdysi, když se několik fotografií k určitému tématu dostalo do novin, tak se autor (nebo editor fotografií) mohl „proslavit“, upoutat pozornost a provést příběhem pomocí obrazu. Prostor na fotoreportáže s několika fotografiemi zmizel už dávno. Právě proto jsou tak důležité takové soutěže.

5. LIDÉ

5.1 Jednotlivé fotografie

V prvních letech soutěže byla kategorie „Lidé“ souborem portrétů, ale i lidí v různých situacích. Známých i neznámých. Více o lidech a nikoliv o situacích, jako v každodenním životě. Postupem času byla vytvořena kategorie „Portrét z focení“, která předešlou kategorii rozdělila na dvě a zůstaly v ní jen snímky, situace bez pózování, ale promlouvající a zaměřené většinou na jednu konkrétní osobu. Rozdíl mezi kategorií každodenního života a touto je také takový, že zde můžeme vidět i slavné lidi z prvních stránek novin, v přirozených nebo neobvyklých situacích zachycených fotografem.

Premiérovou první cenu obdržel několikanásobný laureát GPP Kacper Pempel („Reporter“) za portrét šéfa rozvědky a vyznamenání získali Tomasz Kamiński („Gazeta Wyborcza“) za snímek Pii Libické, která i přes nemoc a zraněnou nohu stále miluje balet a Michał Szlaga (“Newsweek Polska“) za fotografie Anny Walentynowicz, spoluzakladatelky Solidarity, která pracovala v Gdaňské loděnici. V pozadí byla hala, kde před 24 lety začala pracovat jako svářečka. Anna bohužel zahynula při tragické katastrofě prezidentského letadla poblíž Smolenska. O rok později první cenu získala stálá vítězka Anna Bedyńska („Gazeta Wyborcza“) - opět za téma týkající se porodu. Na fotografii vidíme, jak se Anna chce znovu dostat do formy po porodu ve fitness centru, kam bere svou dceru. Zajímavá perspektiva a mediální téma porazilo klasický, ústřední portrét cirkusové umělkyně v důchodu Henryky, který vytvořil současný přednášející Institutu tvůrčí fotografie v Opavě Rafał Milach. Celý Milacha materiál byl doceněn v následujících letech. V roce 2007 kategorii lidí vyhrál Kamil Broszko („Gazeta Wyborcza“) za fotografii Angeliky, která jde k prvnímu svatému přijímání. Devítiletá dívka po těžkém popálení a mnoha operacích se snaží vrátit do normálního života mezi své vrstevníky. Druhé místo získala fotografie jednoho společenství. Fanoušky Legie Varšava v černé a bílé ukázal Marcin Łobaczewski ("Rzeczpospolita"). Mezi finálovými fotografiemi jsme měli mimo jiné fotografii Janka Brykczyńského („Polityka“, přednášející ITF), a zamyšlenou fotografii Zbigniewa Religy pořízenou Rafałem Malkem („Gazeta Wyborcza“).

V dalším ročníku první místo získal Adam Kozak ("Gazeta Wyborcza") za portrét Anny Polony, která byla jednou z nejlepších polských hereček, režisérkou a učitelkou. Jednoduché asociace jsou nejjednodušší formou komunikace: herec, opona, světla. Fotografie vypadá prostě, ale takový musí být portrét. Tato teorie je trochu v rozporu s fotografií z druhého místa. Paweł Supernak (dále jen „PAP“) velmi originálním způsobem vyfotografoval Radosława Sikorského, který byl v té době ministrem zahraničních věcí. Autor uvedl, že přišel pozdě na tiskovou konferenci, takže stál za ostatními fotoreportéry. Tomu ale dovolilo podívat se seshora, z trochu jiného úhlu pohledu.[18] Bohužel, v denících nebo týdenících jen zřídka vidíme takové originální záběry a netypické fotografie, nutící k zamyšlení. Mezi finálovými fotografiemi lze poukázat na pěkné, klasické portréty Rafała Masłowa, na kterých pózují Sylwia Gruchała a Zbigniew Wodecki. Vynikají svou jednoduchostí a klasickou formou.

V Grand Press Photo 2009 se vítězem této kategorie stal Rafał Malko („Gazeta Wyborcza“) za fenomenální fotografii arcibiskupa Tadeusze Gocłowského u příležitosti výročí vypuknutí druhé světové války. Když schází ze schodů, je osvětlen umělým světlem, a v pozadí vidíme námořníky dokonale ukryté ve stínu. Za dobrou fotografii může i denní doba, byla pořízena před východem slunce, protože právě tehdy vypukla před 80 lety válka. Ostatní fotografie byly velmi dobré, ale nebyly tak nezapomenutelné jako tato.

První místo v příštím ročníku získal Tomasz Kamiński ("Gazeta Wyborcza") s děsivým obrazem ženy polité kyselinou. V minulosti byla prostitutkou a v okamžiku, kdy se vzdala své profese, pasák polil ji a jejího manžela kyselinou. Velmi jednoduchá fotografie, nezapomenutelná. Druhé místo obsadil Krystian Bielatowicz ("Visavis.pl") za portrét posledního mayského šamana v Lacandonské džungli v Mexiku, a třetí Mikołaj Nowacki za portrét 101leté Wacławy, plačící při vzpomínce na své sestry a rodiče. V dalším finále se na stupních vítězů ocitly tři černobílé fotografie: autory byli Adam Golec („Gazeta Wyborcza“), Adam Kozak („Gazeta Wyborcza“) a Filip Ćwik („Newsweek Polska“, „Napo Images“). První dvě se mezi jinými finálovými fotografiemi určitě vyznačovaly tím, že okolí navíc hovořilo o portrétované osobě, tedy o Ludwiku Jerzym Kernovi a Janu Ekierovi.

18 GLUZA, Renata, MAZUR, Anna (ed.): Grand Press Photo 2008, Poznań: Press, 2008, str. 31

Ćwikova fotografie se zase vyznačovala velmi originální formou a neobvyklým zarámováním. Pocházelo z širší řady situačních fotografií lidí, kteří prožívají národní smutek v Polsku po událostech 10. dubna 2010. Fotograf pracoval s analogovým fotoaparátem. Během osmi dnů vypotřeboval dvanáct negativů, což znamená, že pořídil asi 430 fotografií. Většina z nich jsou portréty. Na zrnitých a kontrastních fotografiích ukazuje Ćwik detaily tváří lidí, které potkal, dodatečně dosvětlené bleskem. To umožnilo odizolovat postavy od prostředí, zdůraznit jejich výraz obličeje a zaměřit se na prožívání jednotlivých lidí. Formálně se asociují s pracemi amerického fotografa Bruce Gildena spojeného s agenturou Magnum. Ćwik za celou sérii získal třetí cenu v soutěži World Press Photo.

Vítězem kategorie „Lidé“ v Grand Press Photo 2012 se stal Piotr Bednarek („Edytor.net“, bývalý student ITF) za fotografii z pomezí kategorie lidí a každodenního života, protože úspěšně našla své místo i v druhé kategorii. Na fotografii jsou dva obyvatelé Częstochowy, kteří grilují za teplého letního večera. To by nebylo nic divného, kdyby jeden z nich pro zábavu nezapálil uschlý vánoční stromeček. Bednarek, když scénu spatřil, zastavil své auto poblíž a rychle se mu podařilo tuto fotografii pořídit. Scénu si na dlouho zapamatujeme. Druhou cenu získala Agnieszka Rayss („Sputnik Photos“) za fotografii Saši z Kyjeva, která je aktivistkou skupiny Femen. Protestující feministky jsou známé tím, že jsou na svých shromážděních nahoře bez. Postoj fotografované svědčí o její ochotě bojovat a zároveň krásně ukazuje její nevinné, ženské tělo. Pořadí cen uzavírá fotografie pořízená současným studentem ITF Tomaszem Jodłowským („Rzeczpospolita“), na které vidíme portrét Donalda Tuska, tehdejšího premiéra, pořízený velmi zblízka. Skvělá hra světel, podezíravá tvář fotografovaného, typická pro intrikujícího politika. Tři hlavní ceny toho roku dosti silně vyčnívají nad úroveň individuálně oceněných fotografií předchozích let. Pokud se podíváme na finálové fotografie mimo letošní tři první místa, například Bartosze Frydrycha („Forum”), který zajímavě vyfotografoval Jaroslawa Kaczyńského, lze odvážně říci, že by mohlo soutěžit o hlavní ceny v předchozích letech.

V dalším ročníku to organizátory vedlo k vytvoření samostatné kategorie, která byla zmíněna na začátku kapitoly. Od roku 2013 máme v kategorii lidí situace bez pózování. První cenu v obnovené kategorii získal Damian Kramski za fotografii otce Jana

Kaczkowského, který podporoval jistou rodinu po smrti jednoho z jejích svých členů. Kněz je známý tím, že v Pucku vedl hospic pro pacienty s rakovinou. Bohužel také sám trpěl glioblastomem mozku a zemřel v roce 2016.Zanechal po sobě několik knih o tom, jak se vypořádat s nemocí, a „Žít na plné pecky“. Druhé místo tehdy získal Arkadiusz Gola („Dziennik Zachodni“, doktorand ITF) za fotografii členů národně-radikálního tábora, jak se připravují na demonstraci. Silná, reportérská fotografie, i když ve skutečnosti neměla zpravodajský charakter, proto cena v této kategorii. Okolí, vlajky, oblečení jsou svědectvím o dané skupině lidí. Třetí cenu za pohádkovou scénu s úžasným světlem obdržel Mariusz Janiszewski („DOC! Photo Magazine”). Představuje zaměstnance továrny na dřevěné uhlí v Manile na Filipínách.

Nové rozdělení kategorií skutečně prošlo zkouškou a zároveň kategorie lidé ulehčila kategorii „Každodenní život“, trochu zaplněné dobrými obrázky. Jubilejní desátý ročník vyhrál Maciej Nabrdalik ("VII") za portrét Anabely. Žena vyfotografovaná v londýnském autobuse vede život migrantky. A vůbec není z chudé země. Narodila se a žila v Lisabonu, ale hospodářská krize ji přinutila k odchodu do Londýna. V Portugalsku zanechala svého přítele a bohužel jejich láska nepřežila odloučení. Celý chaos kolem na fotografii pěkně zdůrazňuje její situaci, nový život, ale pořád hodně práce před sebou. Třetí místo v tomto ročníku obsadil Mariusz Forecki ("TamTam", student ITF) za fotografii Jakuniny Pravdy Leonidové, veteránky druhé světové války, pořízenou v Irpině na Ukrajině. Na obrázku ji dvě neznámé ženy líbají ruce a děkují za osvobození. Mezi finálové fotografie patří i další Nabrdalikova fotografie, na níž vidíme Nicolettu. Holčička sedí v rohu návštěvní místnosti dětského domova, kde odnedávna žije. Její matce byl uložen trest odnětí svobody za nezákonnou spotřebu elektřiny a její děti musely jít do dětského domova. Fotografie byla oceněna na World Press Photo v roce 2014.

O rok později pódium ovládly tři jednoduché situační fotografie. První cenu získal Tomasz Lendo („inPro“) za snímek politika soustředěně čekajícího na první výsledky voleb, osvětleného světlem monitoru. Druhé místo obsadil Mariusz Janiszewski („DOC! Photo Magazine“), tentokrát však ze žádného exotického místa. Jedná se o portrét jeho syna, Miłosze, bezprostředně po složité operaci. Miłosz má jednokomorové srdce. Hlavní ceny

uzavírá fotografie princezny z Bahrajnského království od Pawła Stauffera ("Nowa Trybuna Opolska"). Pokud jde o styl oceněných fotografií, v Grand Press Photo 2016 jsme měli podobnou tendenci jako v předchozím roce. Jedná se o poměrně jednoduché záběry - první cenu získal Marek Lapis („Forum“) za portrét účastnice pohřbu otce Jana Góry, původce a organizátora katolických setkání mládeže Lednica, focený zblízka. Zaostřil na slzu na tváři věřící ženy a ne jako na typickém portrétu na oči. Druhé místo zaujala sociální fotografie Joanny Mrówkové („Forum“). Na snímku je otec se svými dvěma mladšími dětm. Pracuje v Německu a domů se vrací pouze na svátky. Zde tráví na silvestra čas sledováním televize. Fotografie byla oceněna i porotci soutěže BZ WBK Press Photo v předposledním ročníku v roce 2016. Stala se nejlepší fotografií roku. Hlavní ceny uzavírá fotografie Jacka Turczyka („PAP“), na níž se prezident Andrzej Duda klaní papeži Františkovi ve Vatikánu. Je to symbolické vzhledem k propojení mezi vládnoucí stranou a církví a věděl o tom i vedoucí poroty Kadir van Lohuizen, který několikrát navštívil Polsko v rámci „Projektu 7,7,7” v rámci „Ars Cameralis“. To mu umožnilo vidět skrytý smysl této fotografie. V tomto ročníku můžeme zmínit několik autorů finálových fotografií, které si také zasloužily cenu, mezi jinými Tymona Markowského ("Gazeta Wyborcza"), Mateusze Baje ("inPro") či Marcina Makówku ("Gazeta Krakowska").

O rok později jsme svědky návratu k oceňování scén. První místo obsadila skvělá fotografie Łukasze Gdaka („Głos Wielkopolski“), na níž vidíme zaposlouchanou skupinu dětí a mládeže. Jsou to osoby ze zvláštního centra pro nevidomé děti v Owińskách, které se účastní senzorických seminářů. Druhé a třetí místo obsadil Damian Lemański (freelancer) za fotografie z romské osady ve slovenských Košicích. Na jedné vidíme skupinu hrajících si dětí, na druhé - lidi, kteří nosí nábytek pod velkým panelákem. Mezi vítězi došlo i k opakování. Fotografie Wojciecha Grzędzińského, které ukazují poutníka spícího pod fólií, jsou něčím příbuzné fotografii Macieje Jeziorky z doby před deseti lety, která tehdy obdržela v kategorii událostí druhou cenu.To ale není nic divného – pravděpodobně ani pořadatelé si nepamatují všechny oceněné a udělené fotografie, takže v takové soutěži je to přirozené.

V předposledním ročníku se vítězkou kategorie lidí stala další studentka Institutu tvůrčí fotografie - Konstancja Nowina Konopka („Edytor"). Vyfotografovala krásnou scénu, dva lidi v autobuse držící se za ruce. Dvě paní uzavírající záběr se zabývají svými telefony. V Íránu je autobusový prostor rozdělen na dvě části, zvlášť pro ženy a zvlášť pro muže. To vše z kulturních a náboženských důvodů. Jak uvádí sama autorka: láska nezná hranic.[19] Druhé místo za fotografii Donalda Tuska získal Dominik Werner („Testigo Documentary"). Politik ze znepokojenou tváří míjí Gdaňské loděnice. Jede trojměstským vlakem na výslech na vojenské státní zastupitelství. Na třetím místě je fotografie, kterou by také šlo úspěšně zařadit do kategorie kultura a zábava - ukazuje dva chlapce, kteří se drží za ruce pod pódiem během koncertu. Autorem je Franciszek Mazur („Gazeta Wyborcza"). Vysokou úroveň mají také finálové fotografie, které se neumístily. Zapamatujeme si dvě fotografie Adama Warżawy („PAP"): ministra Macierewicze během námořního obřadu v Gdyni a stoleté Aleksandry Cybulské, která obdržela nejvyšší izraelský občanský titul „Spravedlivý mezi národy" za svou oběť a záchranu židovské dívky za druhé světové války. S dobrou moderní dokumentární fotografii modlících se Židů v Leżajsku přišel také Dawid Zieliński („Kontakt").

V patnáctém ročníku kategorii lidí vyhráli Adam Lach („Napo Images", „Newsweek Polska", absolvent ITF). Fotografie představuje gdaňské radní po tragické smrti primátora Pawła Adamowicze, o které hovořilo celé Polsko i Evropa. Je zajímavé, že rozhodnutím poroty byla tato fotografie přesunuta z kategorie událostí právě do kategorie lidí. Druhé a třetí místo posledního ročníku jsou radostné obrázky. Piotr Tracz („Reporter") dokumentoval františkánské bratry během zpěvu národní hymny před zápasem Polsko - Kolumbie na mistrovství světa v Rusku. Lidé nebo každodenní život? Hranice je zde velmi nejasná, nicméně tato fotografie hovoří o určité skupině lidí, kteří, přestože jsou zařazeni mezi ty, kdo se modlí a jsou oddáni Bohu, mají čas na normální lidskou zábavu. Mirosław Pieślak ("Fakt") obsadil třetí místo za legrační obrázek ukazující mladé hráče během školních šachových soutěží.

19 GLUZA, Renata (ed.): Grand Press Photo 2018, Poznań: Press, 2018, str. 56

5.2 Fotoreportáž

Fotoreportáže jsou materiály, které velmi ladí s estetikou Institutu tvůrčí fotografie v Opavě, a proto mezi oceněnými materiály najdeme mnoho studentů této školy. První cenu v roce 2006 získal Tomasz Wiech („Gazeta Wyborcza", absolvent ITF) za klasický černobílý materiál o Andželice, která měla popáleniny na 70 % těla. Byla podrobena komplikované transplantaci kůže pomoci Integry, a Wiech celý proces dokumentoval. Ukazuje těsný vztah mezi matkou a dítětem a boj dívky o normální život. Druhé místo získal typicky slezský materiál Aleksandra Prugara („Gazeta Wyborcza"). Zajímavé je, že bylo oceněno dvakrát více fotografií než v normálních reportážích oceňovaných v Grand Press Photo. Prugar použil diptychy, aby ukázal horníky před a po práci, na téměř stejných záběrech. Metoda před a po skvěle fungovala v tomto typu dokumentu o lidech.

Ve třetím ročníku byly oceněny dva černobílé reportážní materiály: Marcina Łobaczewského („Rzeczpospolita") a Marcina Bieleckého („Głos Szczeciński"). Oba velmi vážné, těžké. První místo Łobaczewski získal za fotografie z AIDS centra na Ukrajině, dojemný a brutální příběh, který je uzavřen fotografií vynášených ostatků. Bielecki získal druhé místo za cyklus, který ukazuje den v životě Mateusze, který od narození žije s mozkovým nádorem a podstoupil více než deset operací hlavy. Vždy snil o tom, že se stane policistou, a toho dne mohl pracovat se skutečnými lidmi od policie. Setkával se s různými situacemi, a fotografie jednoduchým způsobem ukazují, jak strávil tento den. I přes poměrně jednoduché fotografie příběh vezme za srdce. Mezi vyznamenanými byl Adam Pańczuk ("Visavis.pl", později student ITF a člen "Sputnik Photos"), který ukázal řadu fotografií herců vesnického rituálního divadla. Je to část, a v zásadě prolog, série „Karczeby", která byla oceněna v následujících letech.

V dalším ročníku došlo k neobvyklé situaci, kdy první cena byla udělena dvěma fotografům (samozřejmě studentům Ústavu tvůrčí fotografie). Tomasz Liboska a Michał Jędrzejowski vytvořili cyklus portrétů lidí hrdě nazvaný „Bojovníci". Hrdinové byli ukázáni ve svých každodenních bydlištích, ale jako jiní, než jací jsou každodenně jsou. Tito nadšenci se zabývají historickou rekonstrukcí kostýmů z různých dob. A tak všichni ve své vysněné

roli pózovali před objektivy fotografů. Duo upozornilo na jev, jehož počátky v Polsku připadají na konec 20. století. Začalo to malými skupinami, které se zajímají o určité historické období, které se pak zinscenuje poblíž Grunwaldu a přiláká několik tisíc účastníků. Liboska byl nominován i do finále za svůj osobní cyklus ukazující prodejce na tržišti v Chorzowě. Druhou cenu téhož roku obdržel Rafał Milach za pokračování svého materiálu o cirkusácích v důchodu. Unikátní cyklus vnesl do současného polského fotografického portrétu novou kvalitu. Mizející cirkus má vlastně za úkol připomenout samotným hercům jejich jedinečnost, ale také je zachránit před zapomněním širšího publika. Velkou část svého života (20 až 50 let) strávili na rampách a jevištích. Všichni jsou spojeni s cirkusovou základnou v Julinku u Varšavy. Fotografie ukazují, že stále hrají, a to i přes to, že opona reálné scény je pro ně zatažená. Každý z nich díky si Milachovi prožil svou cestu do minulosti. Stejně jako několika jiných prací na GPP, i této si všimlo celosvětové World Press Photo.

V roce 2009 byla první cena za cyklus portrétů udělena Adamu Pańczukovi, zmíněnému výše. Karczeby jsou cyklem o lidech silně spjatých se svou zemí ve východním Polsku. V tamním dialektu, který je směsicí polštiny a běloruštiny, znamená slovo karczeb kmen, jehož kořeny jsou po skácení stromu hluboko v zemi. Užitá forma a plasticita velkoformátové kamery malířsky vykresluje hrdiny v jejich prostředí, a Pańczuk je téměř spojil se zemí. Vidíme, že jsou její součástí, mají k ní silný vztah. Druhé místo získal Filip Ćwik („Napo Images“, „Newsweek Polska“) za reportáž ze setkání seniorů a starších polského skautingu. Ukazuje mezilidské vztahy, které nehasnou. Postavy na obrázcích bychom mohli nahradit mladými skauty - nijak by se nelišily. Každý se baví jako v dobách aktivního skautingu.

O tom, jak dobře společenský portrét rozvinuli polští fotografové, svědčí další cyklus oceněný na Grand Press Photo, oceňovaný i ve světě. Maciej Nabrdalik („VII mentor“), tehdy usilující o členství ve velké globální agentuře, získal první místo za cyklus „Neodvratné“. Spolu se svou ženou, která napsala text, vytvořil památník lidí, kteří zažili chvíle hrůzy v koncentračních táborech. Všichni hrdinové, bývalí vězni, byli vyfotografováni velmi asketicky a během rozhovorů byli osvětleni malým paprskem světla. Důležitý je jen

člověk a emoce na jeho tváři, které svědčí o těžkých zážitcích. Jak to Maciej a Agnieszka popisují v knize „Neodvratné“: oni všichni vědí, že jim byl znovu darován život.[20] Zajímavou podobu má i samotná knižní publikace. Kromě portrétů a fragmentů rozhovorů měla obálku z brusného papíru. Autoři zdůrazňují, že to nemůže být publikace, která bude ležet na polici mezi jinými. Druhou cenu v roce 2010 za cyklus portrétů získal Adam Tuchliński („Esilos.pl“). Téma je však rozhodně prostší, obrázky vřele zachycují lidi, kteří byli členy volebních komisí během voleb do Evropského parlamentu.

Grand Press Photo 2011, to je návrat Adama Pańczuka („Sputnik Photos“, spojený s ITF) na první místo. Tentokrát přinesl cyklus poetických, barevných portrétů moderních Islanďanů v kontextu toho, čemu tu lidé věří. Jak autor zdůrazňuje: podle průzkumu provedeného na Islandské univerzitě v této otázce více než 62 % Islanďanů věří a považuje za možné nadpřirozené jevy, takže je podle nich pravděpodobná existence elfů a skrytých lidí.[21] Materiál je součástí širšího materiálu kolektivu „Sputnik Photos” o Islandu, který byl poté publikován v podobě několika nezávislých příběhů v práci „IS (not)“, kterou navrhla Anna Nałęcka. Druhou cenu toho roku získal Maciej Nabrdalik ("VII") za fotoreportáž z prezidentské kampaně Jaroslawa Kaczyńského. Znovu návrat ke klasice, kdy se na každé fotografii projevuje fotoreportérské umění a samotné vyprávění je na vysoké úrovni. Pozorujeme vliv workshopů a mentoringu Antonína Kratochvíla v Agentuře „VII“.

Úroveň kategorie „Lidé“ je v průběhu let velmi vysoká a dosáhla svého vrcholu v roce 2012, kdy si každý konečný materiál v zásadě zasluhoval ocenění. Porota stála před tvrdým oříškem a vítězem vyhlásila Michala Szlagu za veselou reportáž z umělecké akce „Koziołek 2011“, kterou v Brazílii provedl polský umělec Paweł Althamer. Měl za úkol poznávat novou zemi, obdivoval architekturu, pózoval na fotografiích a bezstarostně se procházel. Materiál je velmi příjemný pro oko a samotné muslimky jsou velmi klasicky komponované. Jako jediný je letos v barvě. Druhé místo získal Kuba Kamiński (Rzeczpospolita) za materiál o „Zaříkávačkách“. Jsou to ženy, které vědí a tvrdí, že mají moc

20 NABRDALIK, Agnieszka, NABRDALIK, Maciej: Nieodwracalne, Warszawa: Exit Zero Publishing, 2013, úvod

21 GLUZA, Renata (ed.): Grand Press Photo 2011, Poznań: Press, 2011, str. 91

od Boha uzdravovat duše a těla z nemocí. Mohou také proklínat. Je to poslední dobou se vytrácející část místní kultury Podlasia, praktikovaná po staletí. Obrázky jsou velmi záhadné, mají v sobě tajemství. Každá fotografie je součástí fotografovy hry, ale ucelený celek divákovi nikdy neodhalí všechna tajemství skrytá ve starých náboženských představách. Mezi vyznamenanými fotoreportážemi byl materiál Daniela Frymarka („Radio Weekend“) z nočních střeleckých cvičení vojáků v Pomořanském vojvodství. Materiál ukazuje svět takový, jaký je. Je ale také velmi dobře uspořádaný a fotografie samy o sobě jsou dobře zkomponovány. Poslední nominovaní jsou velká jména: Gudzowaty („Yours Gallery”) a Lazar (freelancer). Jedná se o další dva černobílé materiály, svým fotografickým stylem jdoucí proti sobě (nová a stará škola), které autoři přivezli do Polska zpoza oceánu. Dědic rodinného bohatství představil účastnice mistrovství v tanci u tyče, což je v Austrálii velmi oblíbená forma fitness a stává se sportovní disciplínou. Gudzowaty y tradičně použil velkoformátový fotoaparát, což je jeho tradiční výrazový prostředek. Lazar zase představil cyklus uznávaný také ve světových soutěžích, který je součástí jeho osobní fotoreportáže „Divadlo života“. Představuje portréty lidí, kteří se připravují na halloweenský průvod v New Yorku. Moderního způsobu fotografování s bleskem si všimla porota World Press Photo na jiných Lazarových fotografiích z tohoto období.

Ročník 2013 v reportáži o lidech ovládly ženy, které z pódia vytlačily muže hovořící o politických záležitostech (reportáže Grzędzińského a Kalińského). Na prvním místě se zaslouženě umístila Karolina Jonderko („Napo Images“) za cyklus o lidech bez lidí na fotografiích. Zdokumentovala pokoje těch, kdo jsou prohlášeni za pohřešované, ale stále hledaných svými rodinami a blízkými. Cyklus je velmi zralý, má osvětový a intervenční charakter. Polská policie každoročně zaznamenává asi 15 000 zmizení. Místnosti na fotografiích vypadají netknuté, jako by čekaly na ty, kdo je dříve obývali. Cyklus je důsledkem událostí ze života autorky, která se v letech 2008-2011 navždy rozloučila s několika členy rodiny, včetně své matky. Tito lidé zanechali prázdnotu v jejím životě a v místech, kde bydleli. Navíc se to časově shodovalo se spoluprací s nadací Itaka, která hledá pohřešované lidi.[22] Druhou cenu získala Renata Dąbrowska („Gazeta

22 https://plus.nto.pl/puste-pokoje-pelne-wspomnien/ar/10889197, Anna Konopka, 2016

Wyborcza“) za fotoreportáž o životě nevidomé Moniky, která ztratila zrak ve věku tří let. Klasické vyprávění a nekomplikované záběry prostým způsobem představují normální život postižené. Žije aktivně, vystudovala, má snoubence jako každá jiná žena.

V jubilejním desátém ročníku kategorii lidí ve fotoreportážích vyhrál Piotr Bławicki ("East News") za reportáž z pohřbu člena polského komanda, který zemřel následkem výbuchu miny v Afghánistánu. Dojemný příběh, ale vyprávěný velmi vizuálně jednoduchým způsobem. Zdá se, že rozhodně mnohem vyšší úroveň vyprávění mají ostatní materiály Zvláště poetický je příběh Mateusze Baje, který obsadil druhé místo za materiál „Tutejší“. Jedná se o příběh o obyvatelích západního Polesí, kteří žili před druhou světovou válkou v jedné zemi a poté byli rozděleni do tří zemí: Polska, Ukrajiny a Běloruska. Navzdory rozdělení je v těchto oblastech stále patrná symbióza oblasti a stopy oněch časů. Fotograf na velmi jednoduchých dokumentárních snímcích spojil celou oblast a vyprávěl o místní populaci soudržný příběh. Mezi vyznamenanými fotoreportážemi je materiál Marcina Lachowicze („Very Much Media”, student ITF) o bývalém obyvateli tábora Auschwitz-Birkenau, který se v současné době podílí na vzdělávacích aktivitách s táborovou tématikou. Téma se opakovalo i o rok později a svůj pohled na něj představil mezi finálovými reportážemi Piotr Tracz ("Reporter"), hrdinou jehož materiálu byl jiný přeživší Jerzy Bogusz. Zajímavou formu cyklu představil opět Maciej Nabrdalik ("VII"). Na fotografiích pořízených technikou polaroidových transferů ukázal účastnice soutěže Miss Trans. Malířskost a barva fotografií dokonale odpovídala charakteru akce i stejně barevným účastníkům a účastnicím.

Jedenáctý ročník reportáží o lidech vyhrál Wiktor Kubiak („Edytor“, student ITF). Vyprávěl příběh o „Kleofasu“ a v podstatě o hale, kde měl tento klub sídlo. Po půl století tam trénovali chovanci klubu, později uznávaní mistři v mnoha hmotnostních kategoriích. V nejlepším období patřila hala uhelné společnosti. Hospodářská krize bohužel způsobila pokles zisku a přinutila majitele prodat pozemek, na kterém byla budova umístěna. Bohužel bez podpory města nebylo možné udržet již rozpadající se klubovou budovu. Stavební inspekce zjistila, že stavba je nepoužitelná. Materiál je nejdůležitější v dosavadní kariéře mladého fotografa, jakým je Kubiak, a hovoří o pomíjivosti, ovšem jinak

než tradičním způsobem. Je to pomíjivost v kontextu vášně a bezmocnosti obyčejného člověka ve srážce s developerskými a stavebními giganty, kteří mohou v libovolný moment předmět vášně a historie obrátit v prach. Zralý způsob vyprávění byl zaznamenán i v BZ WBK Press Photo, přičemž soubor tam byl předložen v kategorii sportovních fotografií a autor vedl vyprávění trochu jinak, což svědčí o tom, že materiál byl rozhodně komplexnější než jak to ukazuje soutěž. Mladý fotograf nezvítězil jen tak proti někomu, protože druhé místo v v tomto ročníku obsadil vícenásobně oceňovaný Nabrdalik („VII“). Tentokrát na černobílých fotografiích zachytil účastníky hudebního festivalu „Przystanek Woodstock“. Kubiak tedy vyhrál kategorii mnohem vážnějším tématem a vyzrálým vedením příběhu.

V roce 2016 moderně pojatým příběhem ze světových mol překvapil Tomasz Lazar (frelancer) a vyhrál tak kategorii reportáže v „Lidech“. Druhé místo získal krásným sociálním materiálem Bartosz Bobkowski ("Gazeta Wyborcza"). Vyprávěl o životě Sebastiana, který nevidí od doby, kdy před devíti lety ztratil zrak při nehodě na motocyklu. Klasická, černobílá reportáž o příběhu mimořádného člověka. Sam vychová svého syna Franka, protože matka je opustila sedm let před vznikem této reportáže. Stejně náročný byl materiál Mariusze Janiszewského („DOC! Photo Magazine“), který se ve svých materiálech zaměřuje na příběhy z Filipín. Příběh patnáctiletého chlapce z Manily trpícího dětskou mozkovou obrnou byl porotou oceněn v roce 2017 a autor získal cenu za první místo. Na druhém místě se tehdy umístil Mariusz Śmiałek („Gazeta Wyborcza“) za reportáž z více než 300leté tradice na britských ostrovech. Protestanti v Severním Irsku jako připomínku na vítězství Britů nad Iry v roce 1690 stavějí velké věže z dřevěných palet, které pak zapalují. Zajímavý příběh spojený s dobrým vyprávěním získal uznání v očích poroty.

Úroveň prezentovaných cyklů o lidech v příštím ročníku klesla. Uznání si zaslouží materiál Bartłomieje Jureckého („Tygodnik Podhalański“), který prostým způsobem portrétuje goraly s výraznými rysy obličeje. Jsou to tváře vyřezávané tvrdou prací a drsným podnebím. Je vidět, že každý z nich si s sebou nese ohromnou životní zkušenost a zajímavé příběhy, které zažil během život prožitého v blízkosti Tater. Nicméně když si vybavíme vítězné cykly Pańczuka nebo Milacha, způsob fotografování a představení příběhu se zdá

být poněkud banálnější. Pokles úrovně vyprávění se projevil i v posledním ročníku. V kategorii lidí byla jediným materiálem, který se kvalifikoval do finále, reportáž Mariusze Janiszewského. Autor získal opět první místo. Tentokrát za materiál z Mexika o centru pro prostitutky v důchodu, které navzdory skutečnosti, že tato profese je v jejich vlasti legální, žijí chudě. Ženy jsou izolované, vytlačené ze společnosti, ve velmi špatných podmínkách. V době vyhlášení výsledků posledního ročníku se jasně u účastníků soutěže projevoval problém s vyprávěním, a proto v této kategorii zůstala jedna fotoreportáž. Jedním z důvodů určitě je, že část vysoce propracovaných materiálu o lidech, které by mohly v této kategorii soutěžit, autoři přesunuli do kategorie „Dokumentární projekt“, kde mohou skutečně rozvíjet příběhy a prezentovat širší pohled na danou situaci. Druhým důvodem může být přechod některých fotografů dříve v této kategorii oceňovaných ke knižním publikacím a umělečtější, galerijní fotografii, která již nezískává takové uznání v soutěži tiskového charakteru.

6. SPORT

6.1 Jednotlivé fotografie

Sportovní akce přitahují davy fotografů. Obecně se všichni shromažďují na jednom místě určeném pro fotografy a je vlastně těžké udělat originální, dobrý snímek. Fotografie v kategorii „Sport“ mohou ukazovat konkrétní okamžik během sportovního zápolení, ale i sport a samotné sportovce v širším smyslu slova. Mohou se vztahovat na všechny oblasti sportu - profesionální, amatérský, na závodní nebo rekreační úrovni. Rozhoduje tu pozorovací schopnost a cit pro čas, originalita tématu i záběru. Musíte být schopni jít proti proudu a pokusit se najít si během závodů pro širší publikum své místo, anebo si najít svou díru na trhu a fotografovat originální, nepopulární disciplínu, která vám okamžitě dá výhodu oproti konkurenci.

Vítězem prvního ročníku se stal za jasnou fotografii se třemi plány Bartosz Sadowski. Na fotografii je v popředí poražený kamerunský boxer s bloudícím pohledem a nad ním se sklání rozhodčí. Pohled po lanech přechází na vítěze, který ukazuje svou radost triumfálním gestem směrem k veřejnosti. Fotografii doplňují povzbuzující fanoušci vynořující se z temnoty třetího plánu. Recept na vítězství se zdá být jednoduchý. Vyznamenání v prvním ročníku obdržel Marek Biczyk ("Przegląd Sportowy") za v této kategorii nejčastější zachycení rozhodující chvíle v originálním okamžiku. V tomto případě to byla zkřivená tvář fotbalisty klubu Wisła Płock v milisekundách po kontaktu s míčem. Momenty rozhodly i ve druhém ročníku soutěže. První dvě místa na stupních vítězů obsadil Jerzy Kleszcz („Przegląd Sportowy“) za fotografii z boxerského ringu a nehody na ploché dráze. Ve zpětném pohledu se také ukazuje, že hodně záleželo na vybavení. V dnešní době tyto fotografie nevyvolávají takový dojem, jak tomu mohlo být tehdy. Přesto se zdá, že sofistikovanější fotografie je ta odměněná druhou cenou. Vidíme na ní dva motocykly a dva plochodrážní jezdce v letu. Třetí místo tehdy obsadil vtipný snímek (i když pravděpodobně ne pro jeho hlavního aktéra), který vznikl během olympijských her mládeže. Autor Leszek Fidusiewicz ("Reporter") dokumentoval skokana, který

při překážkovém běhu padl po hlavě do vody. Fotografie má určité nedostatky a nedokonalosti, ale v té době si mohla zasloužit uznání.

O rok později tu znovu máme obraz po skončení boxerského zápasu. Dcera vítěze blahopřeje Tomaszovi Boninovi, zatímco v pozadí polévají ohromeného soupeře vodou. Autorem fotografie je Tomasz Waszczuk („Gazeta Wyborcza“). Druhé místo obsadil budoucí vládce kategorie - Tomasz Gudzowaty („Yours Gallery“). Za v zásadě podobnou, ale propracovanější fotografii obdržel první cenu v dalším ročníku. Co obě fotografie odlišuje kromě dokonalejší kompozice a složitějších plánů? Jedna ukazuje boje kalari payattu, druhá, vítězná, ukazuje lidi cvičící jógu, ale máme dojem, že se jedná o téměř stejné disciplíny a velmi podobné místo. Zde můžeme ostatně opět užít ve vztahu k Gudzowatému slova „dominance“. Příkladem toho je rok 2008. Kromě první ceny v této kategorii získal tento rok i hlavní cenu, cenu ve sportovní reportáži, a také cenu za druhé místo ve sportu. Tu poslední obdržel za podvodní fotografii akvabel z národního týmu Ukrajiny s jejich trenérkou. Fotografie překvapují svým světlem. Zdá se tak snadné skočit do vody a usednout na židli. Ke fotografiím Gudzowatého se ještě nejednou vrátíme. Třetí místo v roce 2008 získal Krzysztof Szatkowski („Gazeta Wyborcza“). Je těžké uvěřit, že po této nehodě se nikomu nic nestalo, ale situace vypadá dramaticky. Ve vzduchu létá ještě více strojů než na oceněné plochodrážní fotografii z roku 2006. Na většině finálových sportovních fotografií jsme doposud měli jakési rozhodující okamžiky. Líbit se může promyšlená fotografie Radosława Pietruszky („PAP“), jehož fotografie byla kvalifikována do finále v „ročníku Gudzowatého“. Trenér polské reprezentace Leo Beenhakker pokřikuje na své hráče během rozcvičování před zápasem. Fotograf získal dynamický efekt prodloužením doby expozice, takže hráči kolem trenéra jsou rozmazaní.

Pátý ročník přináší další cenu pro Gudzowatého. Získal druhé místo za fotografii dostihových závodů v Mongolsku. Fotografie je ve velkém formátu...z vrtulníku. Vítěz Jerzy Dudek ("Rzeczpospolita") vyhrál snímkem křivých prstů volejbalistů, kteří jako jeden muž skáčou za míčem. Možná se bude líbit vítězná fotografie z příštího ročníku. Katarzyna Mirczak vyfotografovala plavkyni během rozcvičky na mistrovstvích světa zdravotně postižených v Riu de Janeiro. Obrázek, který dovoluje mnoho dohadů a dokonale se hodí

do kánonu nedoslovných sportovních fotografií. Druhé místo tehdy obsadil Arkadiusz Gola („Dziennik Zachodni“, doktorand ITF) za fotografii branky na jednom z dělnických sídlišť v Bytomi. Historie se opakuje v roce 2017, ale o tom v další části. Hodně fotografií z těchto let už tolik nepůsobí, což se pomalu mění s postupující epochou digitální fotografie a nápady dalších fotografů.

Na Grand Press Photo 2011 kategorii „Sport“ vyhrál v těchto kruzích uznávaný Kuba Atys („Gazeta Wyborcza“). Rozhodující okamžik, vítězství i porážka na jedné fotografii. Vítězka Marit Bjoergen v popředí zvedá ruce v gestu vítězství, Justyna Kowalczyk, která prohrála, je schoulená, a na pozadí běžecké stopy táhnoucí se do nekonečna, symbolizující dlouhý boj o vítězství na mistrovstvích světa.Je zajímavé, že na téměř žádného sportovního fotografa nenarážíme v jiných kategoriích Grand Press Photo. Výjimkou je samozřejmě Gudzowaty, stejně jako lidé jako Frymark nebo Lach. Ten získal letos druhou cenu v kategorii sportů, v níž Atys vyhrál. Na fotografii Adama Lacha („Newsweek Polska“, „Napo Images“) vidíme dvojčata, která jsou členy polské reprezentace v sumó. Náš tým je jedním z nejúspěšnějších na světě, a Paweł s Tomkem jsou v současné době jeho důležitým článkem. Jednoduchá fotografie, ale vyniká mezi jinými oceněnými. Třetí cenu v tomto ročníku putovala k Łukaszi Cynalewskému („Gazeta Wyborcza“) za obrázek psa chytajícího frisbee. Uslintaný a soustředěný mazlíček je na obrázku krok od chycení disku a jeho oči vypadají, jako by měl za okamžik někoho zakousnout. Finále GPP opět přineslo několik fotografií s kousky fotbalistů, boxery a fanoušky sportovních show. Sportovní fotografie na Grand Press Photo se v zásadě nijak nevyvíjí, jak to vidíme v jiných kategoriích. Je také obtížné hovořit o fotografii, která je prostě dobrá a zachycená ve správný čas. A další ročník přináší snímek z takzvané studny smrti v Indii od Łukasze Sokoła („Forum“), který za ni získal druhou cenu a ...další oceněné fotografie Tomasze Gudzowatého (první a třetí místo, respektive) za dva široké plány ukazující tanec u tyče v Austrálii a box v Brazílii. Samotné finále tohoto ročníku bylo silné a mezi oceněnými byli dva studenti ITF. Ireneusz Dorożański ("Edytor") byl zaznamenáni díky fotografii pořízené během běhu na 3000 metrů s překážkami v Ostravě, zatímco Marcin Płonka (freelancer) ukázal zajímavým a originálním způsobem běh závodníků v londýnském maratonu při pohledu z mostu

London Bridge. Dobrou úroveň finále podpořili svými snímky Rafał Malko ("Gazeta Wyborcza") a Marcin Kądziołka („Agencja Press Photo Center”).

V roce 2013 byla kategorie sportovních fotografií poctěna přítomností leteckého fotografa známého svými skvělými fotografiemi přírody - Kacpera Kowalského. Jeho fotografie lyžařů stojících frontu na vlek získala první cenu. Svrchu připomínají strom nebo houbu, nebo jako organismus spojený lyžemi. Nepochybně se jedná o neobvyklou, originální sportovní fotografii. Na druhém a třetím místě máme tentokrát pozitivní emoce. Radost po vyhraném finále mistrovství Polska v ledním hokeji pozorovaná a zvěčněná Grzegorzem Celejewským („Gazeta Wyborcza“) získala druhé místo, a třetí cen i za fotografie ze Slezska získal Andrzej Grygiel („PAP“). Vyfotografoval fanoušky radující se z gólu vstřeleného Poláky v zápase proti Řecku na Euro 2012. Tito fanoušci jsou pacienti kardiologického oddělení nemocnice v Sosnowci, díky čemuž fotografie dostává další výraz.

V desátém jubilejním ročníku jsou na stupních vítězů fotografie, které nemusí nutně obsahovat emoce nebo divokou akci, ale vyprávějí něco víc. Dariusz Delmanowicz („PAP“) vyfotografoval sklíčeného Hanse Andersena po nehodě, jak se drží za zraněnou ruku. Vedle ploché dráhy leží jeho motorka s výrazně zakřiveným předním kolem svědčícím o velké síle nárazu. Tato nedoslovná fotografie následků rozhodujícího okamžiku zvítězila v kategorii „Sport“. Druhé místo zaujal Adam Stępień („Gazeta Wyborcza“) za fotografii Patryka Rybarského, který se věnoval tanci u tyče. Zdá se, že tanec u tyče je typicky ženskou aktivitou, ale Patryk překonává bariéry a sám výborně trénuje méně zkušené dámy. Poslední je fotografie z trasy Tour de Pologne. Fotografie Bartłomieje Jureckého („Tygodnik Podhalański“) s několika pěknými plány se prakticky pohybuje na hranici tří kategorií: každodenní život v popředí, sport na druhém plánu a v pozadí krásná, polská příroda. Do finále se dostala i další zajímavá fotografie tohoto autora, ukazující slalomové kajakáře v akci. V zásadě je na obrázku vidět stříkající voda, soustředěná tvář jednoho z kajakářů a ruce s pádlem druhého člena týmu.

Hlavní ceny jedenáctého ročníku v paměti bohužel příliš neuvíznou. Vítězná fotografie z ringu sice vyniká oproti těm, které byly oceněny v předchozích letech,

ale zasloužila si filmová fotografie Piotra Pędziszewského (freelancer) vítězství? Druhé místo je rozhodně zajímavější a vizuálně atraktivní. Artur Widak („Demotix-Corbis“) způsobem známým pouze jemu samému vyfotografoval skokana a potápěče ve volném stylu Blake Aldridge. Hlavní ceny uzavírá fotografie fanoušků v okénku kouře ze světlic. Fotografoval Aleksander Majdański („Fakt“). Bohužel existuje spousta podobných sportovních fotografií, fanoušci jsou vděčným tématem. Fotografie Lobaczewského oceněná v jednom z prvních ročníků v kategorii lidí se zdá být rozhodně zajímavější. Zato lze pochválitv fotografie, které se dostaly do finále. Adrian Jaszczak a Jakub Wosik vytvořili velmi dobré fotografie, i když o jednom plánu. O rok později jsme se vrátili k rozhodujícím okamžikům, i když tentokrát vítězná fotografie Kacpera Pempela („Reuters“) z fotbalového zápasu nepřesvědčí. Snímání zblízka a dobře zachycený okamžik hovoří pro tuto fotografii, ale z objektivního pohledu si zaslouží pouze vyznamenat. Druhou cenu za dobrou, fotbalovou kompozici v horách obdržel Bartłomiej Jurecki („Tygodnik Podhalański“), a za ním se umístil Łukasz Kaczanowski („Kurier Lubelski“, „Nowy Tydzień“) za fotografie z plaveckých závodů, které se konaly v nově otevřeném bazénu v Lublinu. Závodník se ohýbá v úžasné poloze jako struna a je obklopen vodou letící všemi směry. Záběr drží je soudržný a velmi uspořádaný. Když se podíváme na finálové fotografie, získáme dojem, že úroveň sportovní fotografie v Polsku se jednoduše snížila, což je u ostatních kategorií s jednotlivými fotografiemi vzácné. Výrazná je také nepřítomnost Tomasze Gudzowatého, který po smrti otce a založení rodiny trochu opustil sportovní témata.

Dojem z klesající úrovně je kompenzován dalším ročníkem Grand Press Photo 2017. Ve finále bylo mnoho zajímavých fotografií. Vítězem se stal Arkadiusz Gola („Dziennik Zachodni“, doktorand ITF) za fotografii míčových her na dvoře ve Świętochłowicích. Nakreslená branka až příliš připomíná tu, za jejíž fotografii Gola získal druhé místo v roce 2010. Je to však s naprostou určitostí jiná lokace. Druhé místo získal Tomasz Jodłowski (freelancer, student ITF) za dokumentární fotografii ze závodu Runmageddon v Zabrzi. V tomto ročníku je překvapivé malé množství fotografií dokumentujících Euro 2016, nicméně porota se rozhodla udělit třetí místo fotografii, která dokumentuje události z tribun během zápasu Anglie - Rusko. Předposlední ročník soutěže přinesl vítězství lehké

atletiky, přesněji fotografie Tymona Markowského („Forum“) ze závodu ve skocích o tyči. Bohužel se mnozí diví, co je na ní tak úžasného, že si zasloužila výhru, kromě nekoordinovaného, jedinečného uspořádání čar. Z tohoto finále si nejvíce zapamatujeme třetí místo - fotografii Aleksandry Szmigiel („Reporter“). Extrémně zakřivená hlava a natažený krk hráče italského národního týmu Zoghlamiho vyvolává mrazení. Je to ideální obrázek rozhodujícího okamžiku v Bressonovském smyslu. Vypadá to skoro jakoby si závodník posunul hlavu.

Úroveň sportovních fotografií v Polsku poskakuje jako sinusoida a fotografie z posledního ročníku se mohou líbit. Vítězem se stal Rafał Oleksiewicz („Press Focus“) za záběr pořízený těsně po pádu při přistání skokana Davida Siegela v Zakopaném. Velmi malířská fotografie, naprosto nesamozřejmá, vyvolávající různé asociace. Je záhadná, což chybí většině sportovních fotografií. Na druhém místě je také pád. Szymon Sikora („Magazyn Olimpijski“) vyfotografoval srážku během mistrovství světa v dráhové cyklistice v Pruszkowě. Na fotografii vidíme ležící cyklisty a kolo přelomené vejpůl. Ostatní finálové snímky nejsou komplikované, ale samy o sobě dobře ukazují akci.

6.2 Fotoreportáž

Tendence ke snižování úrovně sportovních fotografií je do jisté míry potvrzena rozhodnutím pořadatele Grand Press Photo z pomezí let 2014-2015, že nebudou udělovány ceny za sportovní fotoreportáže, a soutěž si ponechá pouze jednotlivé fotografie v kategorii „Sport“. Porota musela své rozhodnutí podepřít nějakými statistikami a zkušenostmi z několika posledních let. Je také jedno příjmení, které by tím mohlo utrpět nebo být důvodem tohoto rozhodnutí. Bezkonkurenční Gudzowaty. Za 8 let udělování ocenění za sportovní fotoreportáže získal milionář až devět ocenění v této kategorii. S ohledem na jejich počet udělený v té době - celkem 16 cen za 1. a 2. místa - má Gudzowaty více než 50% podíl na vítězstvích. Musíme odečíst rok 2005 a období 2015–2019, ve kterém sportovní zprávy prostě nebyly přijímány, a rok 2013, ve kterém nebyla udělena žádná cena za reportáž (přestože to byl ročník po Euro 2012 v Polsku). Ze

šestnácti oceněných reportáží byla pouze jedna barevná. Dalších patnáct byly černobílé materiály.

Ve druhém ročníku soutěže se vítězem se sportovní materiálem o několika snímcích stal Łukasz Trzciński ("Visavis.pl"). Charakteristické, čtvercové fotografie lidí praktikujících „le parkour“. Překonávají městské překážky za účelem nejrychlejšího a nejefektivnějšího přemisťování se. Autor použil zajímavý výrazový prostředek. Každou z fotografií úmyslně zkosil. Celý materiál vypadá opravdu působivě. Druhou cenu získala Judit Berekai („Yours Gallery”) za reportáž o indických zápasnících, ale schází jí hodně do materiálů, které vyhrávaly v následujících letech. Druhým vítězem této kategorie v ročníku Grand Press Photo 2007 byl Jerzy Dudek ("Rzeczpospolita") za nekomplikovaný a komplexní materiál o mladých adeptkách umělecké gymnastiky ve Varšavě. Tehdy svoji první cenu získal i Tomasz Gudzowaty („Yours Gallery”), ale ještě nevěděl, že to odstartuje sérii nepřetržitého získávání cen. Materiál v klasickém stylu ukazuje ženy trénující box v jednom z hlavních sportovních center v indickém Kollamu. Jak sám autor vypráví, ženský box odpovídal jeho zájmu o nemainstreamový sport.[23] Nominací do finále byl vyznamenán jeden materiál stejného autora. Akvabely z národního týmu Ukrajiny vyfotografované pod vodou během tréninku. Je to cesta do třetí dimenze a na materiálu je vidět, kolik času autor celé reportáži věnoval.

Gudzowaty představil nový styl v následujícím roce a této konvence se přidržují jeho další materiály. Fotografie jsou pořízené ve velkém formátu s charakteristickým rozostřením pomocí tilt-shiftu. První místo v roce své nadvlády získal za důležitý materiál ukazující čínské přípravy na olympijské hry skrze perspektivu gymnastické školy v Šanghaji. Většina studentů se bude muset během show v létě 2008 spokojit s rolí statistů. Gudzowaty měl zpočátku strávit ve škole deset dní, které si pevně naplánoval. Bez ohledu na očekávání se jeho pobyt prodloužil na tři týdny, protože chtěl získat náležité, magické světlo a vytvořit takové scény, jaké si na začátku naplánoval. Autor byl vyznamenán i za fotografie z akrobatické školy ve Wuqiao. To je v Číně známé jako kolébka cirkusového umění. Je to místo, které je protikladem velkých čínských gymnastických škol. Nikdo zde

23 GLUZA, Renata (ed.): Grand Press Photo 2017, Poznań: Press, 2017, str. 85

nemyslí na olympijské hry, ale na slušnou práci v budoucnu. Fotografie uzavírající tuto fotoreportáž obdržela titul fotografie roku. Na chvíli se přesuneme k jinému autorovi - v roce 2008 získal druhou cenu za sportovní reportáž Bartosz Sadowski („Rzeczpospolita") za materiál o velikonočním uruguayském rodeu. Klasika, ale trochu postrádá styl, jakým fotografuje dominátor sportovní kategorie. Pochopitelně - fotografovy finanční možnosti jsou zde důležitým faktorem.

Pátý ročník a další cena pro Tomasze Gudzowatého. Portréty malých jezdců. Jsou to mongolské děti, které se každý rok účastní koňských dostihů při příležitosti státního svátku Nádam v Ulánbátaru. Druhé místo tedy získal Łukasz Ostalski ("Reporter") za velmi dobrý materiál o ženském ragby. Skvělé snímky ukazující rozhodnost a sílu tohoto sportu se prolínají s takovými, které ukazují jejich ženskost. Stejně jako ostatní materiály oceněné za sport je reportáž černobílá. Rok 2010. Znovu Gudzowaty. Materiál vytvořený v Indii v Bombaji o skupině chlapců, kteří každý den pracují na golfovém hřišti jako pomocníci. Vytvořili si vlastní druh golfu, hráli turnaje mezi ulicemi v průmyslové oblasti. Žijí ve slumech, takže si nemohou dovolit profesionální vybavení. Používají plastové míčky a hole vlastnoručně vyrobené z tyčí. Vše ve známém stylu. Letošní druhé místo získala jediná oceněná barevná fotoreportáž. Agnieszka Rayss („Sputnik Photos") vyfotografovala členy boxerského klubu v Kovelu na Ukrajině během tréninku.

V dalším ročníku zaznamenal další vítězství Gudzowaty za materiál vzniklý v Mexiku. Dodnes je ukazován po celém světě na velkých, krásných výtiscích. Na obrázcích máme místní, neformální skupinu automobilových nadšenců, kteří si ve volném čase organizují závody. Ne vždy na povolených místech. Velkolepý materiál. Na první pohled záběry připomínají scény z filmu „Rychle a zběsile". Gudzowaty získal i druhou cenu za materiál o tradičním japonském sumó. Svou dominanci zpečetil v příštím ročníku, kdy znovu získal obě ceny v reportážích v kategorii sportu, a fotografie se stále týkaly bojových umění: wrestlingu v Mexiku a zápasů v Indii. Do finále tohoto ročníku se díky skvělým záběrům do čtverce dostal Jacek Świerczyński („Dziennik Wschodni"). Ukázal místní skejťáky, kteří si udělali skatepark v opuštěné budově v Lublině.

V dalším ročníku, jak bylo uvedeno na začátku textu o fotoreportážích, nebyly uděleny žádné ceny. Měl to být příznak krize sportovní fotoreportáže, do níž ve skutečnosti nikdy nepronikl žádný mainstreamový sport. Všechno tak záviselo na vynalézavosti a zvědavosti fotografů. Jacek Turczyk ("PAP") vyhrál desátý ročník Grand Press Photo v kategorii sportovní fotožurnalistiky jako poslední. Ukazuje boj Poláka Remigiusze Siudzińského na ultramaratonu v Alpách. Cyklisté musí ujet 2200 km bez přerušení. V roce 2012 se mu z důvodu nemoci nepodařilo závod odjet a na start se vrátil o rok později. Hrdinský souboj se sebou samým, horami a počasím Turczyk uzavřel sevřeným a konkrétním příběhem. Druhé místo obsadil Gudzowaty, tentokrát s velmi specifickou situací, probíhající ve Vanuatu během festivalu Naghol. Místní lidé mají specifické rituály: staví si bambusovou věž a skáčou z ní na provazových lanech z yamu přivázaní pouze za nohy. Vlákna lián jsou nejpružnější v době jejich sklizně, právě během festivalu, který se koná na přelomu dubna a května. Ceremonie je druhem iniciace mladých lidí, kteří vcházejí do dospělého života. Tento sport je velmi podobný modernímu bungee jumpingu.

Stejně jako je nepředvídatelný sport, tak nepředvídatelné jsou jednotlivé snímky. Mezi oceněnými není prakticky žádné stálé jméno, které by se občas objevovalo na pódiu soutěže. Jediným fenoménem, a to celé soutěže, je Gudzowaty, který v Grand Press Photo získal více než 10 cen. Prostor pro vítězství bohužel ztratil rozhodnutím organizátorů, kteří zrušili sportovní fotoreportáže. Ty v soutěži udělaly místo kategorii „Portrét z focení“ a poté „Kultura a zábava“. V období po stažení sportu z fotoreportáží byla vytvořena i další kategorie nazvaná „Dokumentární projekt“.

7. ZÁVĚR

V této chvíli zůstala Grand Press Photo jedinou soutěží tiskové fotografie na polské fotografické scéně. Je to v podstatě místo, kde padají soudy v oboru tiskové fotografie, protože jestliže fotoreportér není zde, kde ho pak hledat? Tiskové tituly bohužel prožívají krizi a málokdy má autor příležitost předvést svůj materiál širšímu publiku, zejména v případě fotoreportáže. Dokonce u důležitých a podstatných témat se můžeme v polském tisku setkat se dvěma nebo třemi fotografiemi. Polovina soutěžních fotografií nebývá dříve zveřejněna vůbec, což je také tématem k zamyšlení. Autorům zůstávají soukromé weby a blogy. Mohou si poměřit síly na mezinárodních soutěžích, ale tam je šance prorazit ještě menší.

Život fotoreportéra není v těchto časech snadný. Témata, který si všímá širší publikum, vyžadují hodně odhodlání a boj o publikování. Kromě soutěží zůstávají ještě knižní publikace, které jsou v poslední době velmi populární. Ty vydrží déle než noviny nebo zpráva na internetu. Ostatně média se často věnují banalitám, čím jednodušší, tím lépe, aby si čtenář nemusel nic domýšlet. Proto jsou tyto typy soutěží tak důležité. Práce si můžeme prohlédnout a popřemýšlet o nich. Vždyť fotografie představené na Grand Press Photo jsou podle soudu poroty nejlepší fotografická díla vytvořená polskými fotoreportéry za daný rok.

8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literatura

- GLUZA, Renata (ed.): *10 lat Grand Press Photo*, Poznań: Press, 2014
- GLUZA, Renata (ed.): *Grand Press Photo 2011*, Poznań: Press, 2011
- GLUZA, Renata (ed.): *Grand Press Photo 2012*, Poznań: Press, 2012
- GLUZA, Renata (ed.): *Grand Press Photo 2014*, Poznań: Press, 2014
- GLUZA, Renata (ed.): *Grand Press Photo 2015*, Poznań: Press, 2015
- GLUZA, Renata (ed.): *Grand Press Photo 2016*, Poznań: Press, 2016
- GLUZA, Renata (ed.): *Grand Press Photo 2017*, Poznań: Press, 2017
- GLUZA, Renata (ed.): *Grand Press Photo 2018*, Poznań: Press, 2018
- GLUZA, Renata, MAZUR, Anna (ed.): *Grand Press Photo 2008*, Poznań: Press, 2008
- GÓRSKA, Wiesława (ed.): *Grand Press Photo 2007*, Poznań: Press, 2007
- MAZUR, Adam: *Kocham fotografię*, Warszawa: 40 000 malarzy, 2012
- MAZUR, Adam: *Decydujący moment. Nowe zjawiska w fotografii polskiej po 2000 roku*, Kraków: Wydawnictwo Karakter, 2012
- NABRDALIK, Agnieszka, NABRDALIK, Maciej: *Nieodwracalne*, Warszawa: Exit Zero Publishing, 2013
- NOWICKI, Wojciech: *Dno oka. Eseje o fotografii*, Wołowiec: Wydawnictwo Czarne, 2010
- SONTAG, Susan: *O fotografii*, Kraków: Wydawnictwo Karakter, 2009

Internetové zdroje

- www.culture.pl
- www.foto.com.pl
- www.fotoblogia.pl
- www.fotopolis.pl
- www.grandpressphoto.pl
- www.miejscefotografii.blogspot.com
- www.newsweek.pl
- www.plus.nto.pl
- www.polskatimes.pl
- www.press.pl
- www.przekroj.pl
- www.spidersweb.pl
- www.worldpressphoto.org
- www.wyborcza.pl

9. JMENNÝ REJSTŘÍK

Atys.....27, 62
Awiorko-Klimek.....12, 28, 34, 38
Barylski.....36
Bednarek.....49
Bedyńska.....11, 23, 43, 47
Berekai.....66
Biczyk.....60
Bielecki.....53
Bławicki.....57
Bobkowski.....38, 58
Broszko.....47
Brykczyński.....43
Cynalewski.....38
Ćwik.....34, 48s., 54
Dąbrowska.....44, 56
Dędek.....40
Dudek.....61, 66
Dyjuk.....36
Dziuk.....38
Fidusiewicz.....60
Forecki.....40, 50
Frymark.....56, 62
Gałasiński.....26
Gola.....40, 45, 50, 62, 64
Golik.....28
Gołuch.....45s.
Grygiel.....31, 33, 43, 63
Grzędziński.....28, 33s., 37
Gudzowaty.....14, 56, 61s., 65ss.
Gumowski.....27, 39
Hukało.....37
Janiszewski.....36, 50
Jaszczak.....64
Jeziorek.....27
Jodłowski.....64
Jurecki.....39, 64
Kamiński.....25s., 29, 35, 47s., 55
Kleszcz.....60
Kozak.....42, 48
Kramski.....34, 39, 43, 49
Kubiak.....57s.
Lach.....24, 29, 31, 33s., 47, 52, 54, 57s., 62
Lapis.....51
Lazar.....29, 41, 56, 58
Legierski.....19, 26
Łączny.....27
Łobaczewski.....47, 53
Malko.....15, 26, 48, 63
Małecki.....42
Mazur.....33, 52
Milach.....33, 47, 54, 58
Nabrdalik. .13, 26s., 31, 36, 39, 46, 50, 54s., 57s.
Nowina Konopka.....52
Oleksiewicz.....65
Ostalski.....67
Pańczuk.....53ss., 58
Pempel.....27, 47, 64
Pieślak.....32, 52
Piwowarski.....39
Płonka.....40, 62
Prugar.....53
Rayss.....49, 67
Rigamonti.....18s., 29, 43s., 46
Sadowski.....60, 67
Siostrzonek.....2, 23
Stauffer.....51
Stępień.....63
Szlaga.....47
Szymczuk.....20, 35, 44
Śmiałek.....58
Tomaszewski.....16s., 33, 43s.
Trzciński.....66
Turczyk.....34, 45, 51, 68
Undro.....33
Waszczuk.....61
Waszkiewicz.....17, 34
Werner.....52
Wiech.....31, 53
Wosik.....30, 64
Zawadka.....42
Zieliński.....22, 26, 52